

הלכות תעניות פרק ב' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

סיכום שיעור – הלכות תעניות, פרק ב' (רמב"ם, ספר זמנים)

הלכה א – רשימת צרות הציבור

דברי הרמב"ם: "אלו הן הצרות של ציבור שמתעניין ומתריעין עליהם: על הצר הצור את ישראל, ועל החרב, ועל הדבר, ועל חיה רעה, ועל הארבה, ועל החסיל, ועל השדפון, ועל הירקון, ועל המפולת, ועל החלאים, ועל המזונות, ועל המטר."

פשוט: הרמב"ם מונה רשימה של צרות ציבור הדורשות תענית ותקיעת חצוצרות: אויבים המצרים על ישראל, חרב/מלחמה, מגפה, חיות רעות, ארבה וחסיל, מחלות על התבואה (שדפון, ירקון), נפילת בניינים (מפולת), מחלות על בני אדם, בעיות פרנסה, ובעיות גשמים (יותר מדי או מעט מדי).

חידושים וביאורים:

1. צרת ציבור לעומת צרת יחיד – החילוק בהלכה: לא כל דבר רע נחשב לצרת ציבור. בצרת יחיד אין כללים קבועים – הרמב"ם אמר בפרק א' "מי שיש לו חולה בתוך ביתו" רק כדוגמאות, והיחיד מחליט בעצמו. אבל בצרת ציבור יש הלכה שבית דין גוזר תענית, לכן צריך רשימה ברורה.

2. צרת יחיד מוגבלת לסכנות: צרות היחיד הן בעיקר כאשר חייב בסכנה – חולה, תועה במדבר, אסור בבית האסורים – שהם שלושה מארבעה שצריכים להודות. אבל עני שאין לו פרנסה – זה לא בקטגוריה של צרת יחיד הדורשת תענית. רעב הוא צרת רבים, לא צרת יחיד.

3. שני תנאים לצרה הדורשת תענית: צרה הדורשת "לזעוק ולהתריע" יש לה שני מאפיינים: (א) היא אינה בידו של האדם – הוא לא יכול לשלוט בה; (ב) היא לא משהו שהוא לקח את הסיכון – כמו מי שהלך לגור ליד חיות רעות. על דברים כאלה שלקח בעצמו את הסיכון, אין טענים – זה עניין של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם".

4. לשון "צרה" – ניתוח לשוני: המילה "צרה" באה מ"צר" – מיצר, מצור, מצב של צרות. "הצר הצור אתכם" – האויב המקיף. הרמב"ם דורש אותה ברחבה: "על כל דבר שיצר לכם" – כל מה שעושה מיצר, בין פיזית (מצור על עיר) בין רגשית. בחומש ובנביאים המילה "מצור" מופיעה מעט, אבל בכתובים היא מופיעה מספר פעמים ("מצור ומצוק"), קשורה לחורבן בית המקדש. הפסוק "רבות צררני מנעורי" מובא – צרות באות "צרורות צרורות", בחבילות.

5. ארבה, חסיל, שדפון, ירקון – ארבעה מיני מכות על תבואה/פירות: ארבה וחסיל הם שני מיני חגבים, ושדפון וירקון הם מחלות/נזקים על התבואה. שדפון – כאשר עצים נפגעים ממזג אויר רע; ירקון – כאשר חם מאוד והתבואה הופכת חיוורת/מתקלקלת. לפעמים הנזק בא ממזג אויר, לפעמים מחרקים – אבל כל ארבעתם מכות על הפירות/תבואה.

הלכה א (המשך) – העיר וסביבותיה

דברי הרמב"ם: "כל עיר שיש בה צרה מכל אלו, אותה העיר מתעניין ומתריעין עד שתעבור הצרה. וכל סביבותיה מתעניין ואין מתריעין. אבל מבקשים עליהם רחמים."

פשוט: עיר שיש בה אחת מהצרות – כל העיר מתענה ותוקעת בחצוצרות עד שהצרה עוברת. הסביבות (ערים סמוכות) מתענות גם כן, אבל לא תוקעות בחצוצרות – אך מבקשות רחמים.

חידושים וביאורים:

1. חצוצרות, לא שופר: תוקעים בחצוצרות, לא בשופר – שופר רק בבית המקדש (לפי שיטות מסוימות). "מתריעין" פירושו חצוצרות.

2. מה פירוש "עיר" ומה פירוש "סביבותיה"? זה קשור לרשות המקומית/ממשלה המקומית. המושג "אפרכיא" (הפרחיה) מוזכר – מונח רומי לאזור מקומי (שממנו נגזר ה-parish הקתולי). בצרות פיזיות כמו גשם, זה יותר שאלה גיאוגרפית (מעל/מתחת להר), אבל בחרב/מלחמה זה יותר קשור למבנה הממשלתי-פוליטי.

3. חילוק בין מתעניין למתריעין: מדוע ההבדל שסביבותיה מתענות אבל לא תוקעות בחצוצרות? תענית היא דבר הרבה יותר קשה מתקיעה! התירוץ: חצוצרות עושות את זה "יותר רציני" – צריך לשמור את זה למתי ש"יותר אמיתי", כלומר כשהצרה ממש כאן. הרמב"ם אמר קודם שחצוצרות הן חלק ממעמד התפילה – זה קשור להתראה. חז"ל לא תיקנו את חיוב החצוצרות במקרה כזה, אבל הוא לא אומר שאסור – זה פשוט לא החיוב.

4. "אבל מבקשים עליהם רחמים" – מי? אף על פי שסביבותיה אינן מתריעות בחצוצרות, הן כן מתפללות תפילות מיוחדות.

5. תנאי של צרה נמשכת: חילוק חשוב – הרמב"ם מדבר רק על צרות שנמשכות, שיכולות לעבור דרך תשובה/תפילה. סתם טרגדיה שבה שלושה אנשים מתו, ללא סכנה כללית שממשיכה לקרות, אינה הנושא של תענית ציבור. זה חייב להיות משהו ש"יכול לעבור" – מצב שאפשר להתפלל שיסתיים. הרמב"ם לא אומר תנאי זה במפורש, אבל הוא מוכרח מהמשנה.

6. [דיגרסיה: קהילות מודרניות לעומת ערים גיאוגרפיות] בימינו, כאשר קורה משהו ל"כמה בחורי ויזניץ", כל חסידי ויזניץ מרגישים שזה שלהם – אפילו בערים אחרות (לונדון, ארץ ישראל). אבל זו דרך חיים לא טבעית – ההלכה מדברת על קרבה גיאוגרפית, לא על שייכות אידיאולוגית. העניין של "מי שמרגיש" הוא נושא של תענית יחיד, לא תענית ציבור. המאמר "אחד מחבורה שמת" הוא יותר עניין של זכרון המוות ותשובה, לא דין של תענית ציבור.

דין שבת

דברי הרמב"ם: "בכל מקום אין צועקין ולא מתריעין בשבת... חוץ מצרות המזונות – צועקין עליהם אפילו בשבת, אבל אין מתריעין עליהם בחצוצרות בשבת."

פשוט: בשבת לא תוקעים ולא צועקים, חוץ מצרות המזונות שבהן מותר לזעוק/להתפלל אבל לא לתקוע בחצוצרות.

חידושים וביאורים:

1. מדוע צרות המזונות כה חמורות? מזונות היא הצרה הקשה ביותר מכולן. בחולה או בדבר מת אחד מעשרה, או אפילו אחד משניים. אבל כשאין אוכל, "אף אחד לא שורד" – כולם מתים. לכן צרות המזונות כמעט כמו פיקוח נפש ממש, ולכן מותר אפילו בשבת להתפלל על כך.

2. שבת – לא מדברים על תענית: הנושא בשבת אינו תענית (שבוודאי לא עושים בשבת), אלא להתפלל. חז"ל תיקנו שבשבת לא מתפללים על צרות, אבל צרות המזונות היא חריג.

3. סביבותיה בשבת: אפילו כשיש צרה ממש היום בעיר (כמו גויים שנמצאים בחוץ), צועקים כן בשבת – אבל זה דווקא אותה העיר. סביבותיה

לא עושות כלל בשבת.

הלכה ב – על הצר הצורך את ישראל כיצד

דברי הרמב"ם: "גוים שבאו לערוך מלחמה עם ישראל, או ליטול מהם מס, או ליקח מהם ארץ, או לגזור עליהם שמד אפילו במצוה קלה – הרי אלו מתעניין ומתריעין עד שירחמו מן השמים. בכל עיירות שסביבותיהן מתעניין אבל אין מתריעין, אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתן."

פשוט: כאשר גויים באים לעשות מלחמה נגד יהודים ספציפית – להילחם, להטיל מס, לקחת ארץ, או לגזור גזירות שמד אפילו על מצווה קלה – מתענים ותוקעים בחצוצרות. סביבות מתענות אבל לא תוקעות, אלא אם כן תוקעים כדי לקרוא לאנשים לבוא לעזור.

חידושים וביאורים:

1. **מס – לא מיסים רגילים:** "מס" לא פירושו מיסים רגילים שממלכה רשאית להטיל. זה אומר מיסים אנטישמיים מיוחדים על יהודים. המילה "מס" בתנ"ך (כמו "ויהיו לך למס ועבדוך") לא רק כסף – זה יכול להיות עבודת כפייה, כניעה. זו צרה, לא סתם מיסים.

2. **שמד – לא הריגה:** "שמד" כאן לא פירושו הריגה (כמו "עד ישמדם"), אלא גזירת שמד – כאשר גויים רוצים למנוע מיהודים את מנהגיהם/מצוותיהם. אפילו מצווה קלה – אפילו משהו כמו עירוב תבשילין – כשהוא במקום של צרה ליהודים, זו צרה גדולה.

3. **הנושא הוא המלחמה, לא השמד:** הנושא של ההלכה אינו תוכן הגזירה (איזו מצווה רוצים לבטל), אלא העובדה שגויים באים בכוח נגד יהודים – "באו לערוך מלחמה". עשרים טנקים עומדים מחוץ לאזור היהודי – זו הצרה. מה שהם רוצים (אפילו רק שיפסיקו להניח תפילין) הוא רק המטרה של מלחמתם. אם לא יציתו, הם ירו. זו צרה גדולה.

4. **אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתן:** הדרך היחידה שסביבות תוקעות כן בחצוצרות היא מסיבות מעשיות – לקרוא לאנשים לבוא לעזור במלחמה. זה בדיוק התכלית של חצוצרות בהקשר זה – תפקיד מעשי, לא רק רוחני.

הלכה – על החרב כיצד

דברי הרמב"ם: "אפילו חרב של שלום, כגון שהולכין למלחמה גוים עם גוים ועברו במקום ישראל... שנאמר 'וחרב לא תעבור בארצכם'."

פשוט: "חרב" פירושה מלחמה ניטרלית – לא נגד יהודים ספציפית, אלא חרב/מלחמה שמתרחשת בין יהודים. אפילו "חרב של שלום" – חיילים שעוברים בשלום – היא צרה.

חידושים וביאורים:

1. **חילוק בין "צרו" ו"חרב":** "צרו על עיירות ישראל" פירושו שיהודים הם המטרה. "חרב" פירושה שהמלחמה היא בין גוים, אבל היא מתרחשת ליד יהודים. החרב היא "ניטרלית" – היא לא מכוונת ספציפית ליהודים.

2. **המציאות המעשית של חרב של שלום:** חיילים שלא שייכים לשם יכולים לעשות מה שהם רוצים, אי אפשר לעשות להם כלום. הם יכולים להיות באמצע פוסט-טראומה, להשתכר בלילה, לצאת עם חרבות ולהרוג אנשים. זו סכנה אמיתית. בהלכות אכסניא כתוב שחיילים יכולים לקחת לחם של כל אחד – זה מאשר את המציאות.

3. **דיוק בפסוק 'וחרב לא תעבור בארצכם':** לא כתוב "חרב לא יבא אליכם" (חרב לא תבוא עליכם), אלא "לא תעבור" – אפילו לעבור. הפסוק לא רק שלא תבוא מלחמה, אלא שאפילו לא תעבור חרב. כבר ראיית המלחמה עצמה (לראות מלחמה) היא צרה.

4. **מדוע המשנה מביאה פסוק?** הפסוק נותן לנו חידוש – "וחרב לא תעבור" פירושו אפילו חרב של שלום. בלי הפסוק היינו חושבים שרק מלחמה נגדנו היא צרה. הפסוק מלמד אותנו שאפילו רק מעבר הוא כבר

צרה. המשנה משתמשת במילה "חרב" (חרב) דווקא – חרב שעוברת היא כבר סימן לזמנים לא בטוחים.

5. **אינסטינקט יהודי:** יהודים "תמיד ידעו" שכאשר חיילים גויים עוברים ליד יהודים, אפילו בשלום, "זה לא יסתיים טוב". זה האינסטינקט היהודי המבוסס על ניסיון היסטורי.

6. **[דיגרסיה: נשק בין אנשים]** רואים מכאן שלהסתובב עם חרב, אפילו חרב של שלום, נשק לא שייך בין אנשים. (הוזכר בהקשר של שאלה על נשיאת אקדח בשבת.)

הלכות דבר (מגפה) – הלכה ב-ד

(א) הגדרת דבר

דברי הרמב"ם: "עיר שיש בה חמש מאות רגלי, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה – הרי זה דבר. אבל אם יצאו ביום אחד או בארבעה ימים – אין זה דבר. היו בה אלף, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה – הרי זה דבר. וכן לפי חשבון זה."

פשוט: עיר עם 500 גברים בריאים, אם מתים 3 אנשים ב-3 ימים ברציפות (אחד ליום), זה דבר. אם כל ה-3 ביום אחד או מפוזרים על 4 ימים – לא. עבור 1000 אנשים צריכים למות 6 ב-3 ימים.

חידושים וביאורים:

1. **מהו היסוד של "דבר"?** דבר לא פירושו סטטיסטיקה שהרבה אנשים מתים. דבר פירושו שיש מחלה מדבקת, משהו כללי – "מלאך" שמסתובב. היום יודעים שאלו חיידקים ונגיפים, פעם לא יכלו לראות את זה, אבל ידעו שזה דבר.

2. **מדוע צריך מספרים?** כי פעם לא יכלו לראות חיידקים/נגיפים, היה צורך בחזקה – שיטה סטטיסטית להבחין בין מקרה (מקריית) לבין מגפה אמיתית. המשנה נותנת שיעור: 3 מתים ב-3 ימים מ-500 אנשים. אבל אם יודעים בבירור שיש מגפה (כמו היום עם רפואה מודרנית), לא צריך להגיע למספרים – אפשר להתחיל להתענות לפני הספירה. כמו במלחמה לא צריך שימותו שלושה אנשים – כי יודעים שיש מלחמה, אפילו אף אחד לא מת, זה מסוכן.

3. **מדוע שלושה ביום אחד אינו דבר?** כי אפשר לתלות בסיבות אחרות – תאונה, מקרה. הדפוס העקבי של אחד ליום שלושה ימים ברציפות מראה שזה משהו שיטתי.

4. **חילוק בין דבר לסתם הרבה אנשים מתים:** משל של גל חום באירופה שבו הרבה קשישים מתים – זה לא דבר כי יש סיבה ידועה (חום, אין מיוזג אוויר). דבר פירושו מחלה מהלכת.

(ב) "חמש מאות רגלי" – מי נספר

דברי הרמב"ם: "ואין הנשים והקטנים והזקנים שסיימו מלאכתם והחולים בכלל מניין אנשי המדינה לענין זה."

פשוט: סופרים רק גברים בריאים לחשבון של 500. נשים, ילדים, קשישים שכבר לא עובדים, וחולים אינם בחשבון הזה – לא לספירת ה-500, ולא לספירת ה-3 מתים.

חידושים וביאורים:

1. **"רגלי" פירושו גברים בריאים:** המילה "רגלי" (הולכי רגל) פירושה אנשים שיכולים ללכת על רגליהם – גברים בריאים ועובדים. זה בא מהלשון של יעקב לעשו. זה מוציא נשים וטף.

2. **מדוע מוציאים אנשים חלשים?** כי זקנים, חולים וכדומה יכולים למות יותר בקלות מחולשותיהם הקיימות – זו לא ראייה שיש דבר. רק כשגברים בריאים מתים, זה סימן למשהו לא נורמלי.

3. **[דיגרסיה: יישום על קורונה]** בקורונה מתו בעיקר קשישים – לפי הגדרת הרמב"ם זה לבדו לא היה מהווה "דבר" לפי המספרים. אבל

2. **מדוע "אכלו שניהם" באגם אינו משלחת:** כאשר החיה אכלה את שני האנשים, זה סימן לרעב – סיבה טבעית. אבל כשהיא רק טרפה אחד (טרפו) ואכלה את השני, זה מראה שהיא לא פעלה רק מרעב, אלא יש לה אגרסיביות מטורפת – "סתם לתפוס" – וזה הסימן למשלחת.

3. **קשר לשיטת הרמב"ם על "מקרה" לעומת השגחה:** כאשר אדם הולך בעצמו למקום סכנה (כמו מדבר עם חיות), זה לא "משלחת" – הוא הכניס את עצמו. התשובה שם פשוטה: אל תלך לשם. אבל כשבאה "משלחת" – חיות באות לעיר, לא נורמלי – אז לא יודעים מה חטאו, וצריך **תשובה כללית**, לחפש מה עושים לא נכון. זה העיקר של תענית – כשהסיבה לא ברורה.

ג) בתים הבנויים במדבר

דברי הרמב"ם: "בתים הבנויים במדבר ויותר בארצות הנשמות... הואיל והם מקום גדידי חיה... ומעשה לגג ונטל תינוק מעריסה – אינו משלחת, אלה בני אדם הם שתקנו בעצמם ובאו למקום החיות."

פשוט: כאשר אנשים בונים בתים במדבר שבו חיות חיות, וחיה לוקחת ילד מהעריסה – זה לא "משלחת", כי הם באו למקום החיה.

חידושים: זה מושווה ל"כי יפול הנופל ממנו" – הצרה באה "ממנו", מהנחתו של האדם עצמו (לא לעשות מעקה). לא צריך לחפש סיבה אחרת כשהסיבה הפשוטה ברורה.

ד) רמש הארץ ורמש העוף

דברי הרמב"ם: "שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששולחו והזיקו, כגון נחשים ועקרבים, ואין צריך לומר צרעה ויתושין וכיוצא בהן – אין מתעניין עליהן ולא מתריעין, אבל זועקין בלחש."

פשוט: על בעלי חיים קטנים מזיקים (נחשים, עקרבים, צרעות, יתושים) – אפילו כשהם "משולח" – לא מתענים ולא תוקעים, אלא זועקים בשקט.

חידושים וביאורים:

1. **קושיה – מדוע יש חילוק בין חיות לרמשים?** אם העיקר של "משלחת" הוא שינוי טבע העולם, מדוע נחש שהוא משולח יהיה שונה מזאב שהוא משולח? התירוץ: נחשים ועקרבים הם תמיד מסוכנים לבני אדם – קשה לעשות חילוק בין "נורמלי" ל"משולח" אצלם, כי טבעם כבר אגרסיבי. אבל אצל זאב, שבדרך כלל בורח מבני אדם, שינוי בהתנהגות נראה בבירור.

2. **השגת הראב"ד:** הראב"ד שואל: "אם היו נושכים וממיתים, אפילו צרעה ויתושין וכיוצא בהן, כולם שליחי המקום הן." הראב"ד מבין "שליחים" שהקב"ה שולח אותם, ושואל מה ההבדל – אם הם הורגים אנשים, צריך להתריע?

3. **תירוץ המגיד משנה:** "הטעם שאין מתעניין – לפי שאדם יכול להורגן ולהשמר מהן." אפשר להגן מפני רמשים – אפשר להרוג אותם (כמו שלומדים בשבת שמותר להרוג "מחיה רעה"). אבל אצל חיה גדולה כמו דוב או אריה אדם לא יכול להגן בקלות.

4. **קושיה על המגיד משנה:** אם החילוק הוא רק אם אפשר להגן, אז זה לא חילוק בין "חיה" ו"רמש" כקטגוריות, אלא חילוק בין מסוכן ללא מסוכן. אבל הרמב"ם עושה חילוק קטגורי ברור. זו נשאת קושיה.

5. **"לא הנחש ממית אלא החטא ממית":** המאמר מובא אבל נדחה כרלוונטי לכלל – זו רק מדרגתו הגבוהה של ר' חנינא בן דוסא. **ההלכות הולכות לפי השיטה שלא הכל השגחה פרטית**, אלא כשזה דבר מיוחד. תירוץ שני: אפשר לעשות חילוק בין יחיד שחי עם הקב"ה ורואה תמיד רמזים, לבין פעולה ציבורית שצריכה להיות דבר יוצא דופן – משהו שמביא את תשומת לב העולם.

6. **[דיגרסיה: האם "משלחת" של חיות קיימת בפועל?]** מצוין שמעולם לא שמעו בחדשות על תופעה כזו. אבל זה יכול לקרות כשהאקו-סיסטם נהרס – כשמשימדים מין מסוים שבעלי חיים אחרים היו אוכלים, הם נעשים "משוגעים" ויוצאים מגדרם הרגיל.

כשיוצאים בבירור שיש מגפה (דרך רפואה מודרנית), לא צריך להגיע למספרים – המספרים הם רק חזקה למתי שלא יודעים.

ג) דבר בארץ ישראל

דברי הרמב"ם: "היה דבר בארץ ישראל, מתעניין שאר גליות ישראל עליהם. היה דבר במדינה ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת – שתיהן מתענות, אף על פי שאין זו רחוקה מזו."

פשוט: כאשר יש דבר בארץ ישראל, כל יהודי הגולה מתענים. כאשר יש דבר בעיר שיש בה שיירות הנוסעות לעיר אחרת, שתי הערים מתענות.

חידושים וביאורים:

1. **מדוע כל היהודים מתענים על ארץ ישראל?** שתי הסברות: (1) הגמרא אומרת "אם הגבורה לא קשקה לכל שכן" – לארץ ישראל יש שמירה גדולה יותר ("עניי ה' אלקיך בה"), ואם השמירה לא עזרה שם, זה סימן לגזירה גדולה. (2) יהודים דואגים ליהודים בארץ ישראל – זה עניין של חשיבות ארץ ישראל.

2. **שיירות – הבנת הדבקה:** חז"ל הבינו היטב שאנשים נושאים את הדבר. כאשר שיירות (קרוונים) נוסעות בין שתי ערים, יש סכנה אמיתית שהמגפה תתפשט. לכן שתי הערים מתענות.

3. **מעשה עם שמואל:** שמואל גר בנהרדעא, וכששמע שבבי חוזאי (עיר קרובה) יש דבר, הוא עשה תענית – כי השכיחות של שיירות בין שתי הערים פירושה שזה יכול לעבור.

הלכה – על חיה רעה כיצד

א) הגדרת "משלחת"

דברי הרמב"ם: "אין מתעניין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משולחת."

פשוט: מתענים רק על חיות רעות כשהן "משולחת" – שלוחות, משוחררות.

חידושים וביאורים:

1. **"משולחת" פירושה שינוי טבע העולם:** הלשון באה מ"ושלחתי בכם חיה רעה" – אשלח עליכם חיות רעות. "משולחת" לא פירושה המציאות הרגילה שאם נכנסים ליער ליד דוב משהו יקרה. "משולחת" פירושה שמשוה השתנה – הסדר הרגיל שבעלי חיים מפחדים מבני אדם הוסר. זה דבר מטורף, לא נורמלי – סימן ל"משלחת מלאכי רעים". הפסוק "וראו כל עמי הארץ... ויראו ממך" מוזכר – כשאנשים ישרים, בע

לי חיים מפחדים מהם; כשלא, הם מאבדים את הפחד.

ב) ארבע רמות של מקומות

דברי הרמב"ם: "נראתה בעיר ביום – הרי זו משלחת. נראתה בשדה ביום, אם ראתה שני בני אדם ולא ברחת מפניהם – הרי זו משלחת. ואם היתה שדה סמוכה לאגם... ויצא אחריו – הרי זו משלחת, לא רצה אחריו – אינו משלחת. באגם – אפילו רצה אחריו אינו משלחת, אלא אם כן טרפו שניהם ואכלו אחד מהם..."

פשוט: הרמב"ם מציב ארבע רמות של מקומות עם קריטריונים שונים: (1) **בעיר ביום** – כבר חיה אחת היא משלחת; (2) **בשדה** – רק אם היא רואה שני אנשים ולא בורחת; (3) **שדה הסמוכה לאגם** – רק אם היא רודפת אחרי אנשים; (4) **באגם** עצמו – אפילו רודפת אחרי אנשים אינה משלחת, אלא אם כן היא תפסה שני אנשים ואכלה אחד (אבל אכלה שניהם – גם לא משלחת, כי זה רק רעב).

חידושים וביאורים:

1. **"משלחת" פירושה שינוי טבע העולם, לא רק טרגדיה:** החידוש העיקרי הוא שהמדד של "משלחת" אינו כמה גדול הנזק, אלא כמה לא נורמלית ההתנהגות. כל המערכת של ארבע רמות מראה שככל שהמקום יותר טבעי לחיות, ההתנהגות צריכה להיות יותר קיצונית כדי שתיחשב "משלחת".

הלכה – על הארבה ועל החסיל

דברי הרמב"ם: "על הארבה ועל החסיל – אפילו לא נראה מהם אלא כנף אחד בכל ארץ ישראל, מתעניין ומתריעין עליהם. ועל הגובאי – מתעניין בכל שהוא. אבל החגב – אין מתעניין עליו ולא מתריעין, אלא זועקין בלבד."

פשוט: ארבה וחסיל (חסיל נקרא כך כי הוא "מחסל" – מחסל הכל בדרכו) הם מינים קשים של חגבים. כבר בכנף אחת שרואים, מתענים ומתריעים, כי זה סימן שהוא מטיל ביצים ובקרוב יבוא מיליון שלם. גובאי – גם מתעניין בכל שהוא. חגבים לא עושים נזק כה גדול – רק זועקים (זועקין בלבד).

חידושים וביאורים:

1. החילוק בין ארבה/חסיל לחגבים: ארבה/חסיל משמידים את כל התבואה, חגבים אוכלים אבל לא הורסים הכל.

2. כלל חשוב: מתענים ומתריעין נשמר לדברים חשובים מאוד. אין לזלזל בזה. אם עושים כל יום עצרת התעוררות, זה מאבד מכוחו. זעקה אבל תמיד מותרת, כי "יפה זעקה לחולה" – תפילה תמיד טובה.

הלכה – על השדפון ועל הירקון

דברי הרמב"ם: "על השדפון ועל הירקון – משיתחיל בתבואה, אפילו לא התחיל אלא במקום קטן כפי תנור, גוזרין עליו תענית ומתריעין."

פשוט: שדפון – כאשר רוח מכה את התבואה (שדיפת קדים). ירקון – מחלה שהופכת את התבואה לחיוורת. כבר כשזה מתחיל אפילו במקום קטן "כפי תנור" (שיעור ידוע מהלכות שבת), מתענים ומתריעים.

חידושים וביאורים:

1. [דיגרסיה: ימינו] נדון האם בימינו, כשיש מערכות שלמות של איך לטפל, ההלכות שונות. בארץ ישראל עדיין עושים עצירת גשמים (העדה החרדית מפרסמת), אבל עם המציאות של היום שמייבאים תבואה, יש שאלה אם יש לזה אותם גדרים. לא מזיק לעשות קול קורא, אבל זה כנראה צריך להיות קשור למציאות.

2. [דיגרסיה: עלות חתונות] בימינו, שכל אחד צריך לעשות חתונה בשמונים אלף דולר, זו בעיה הרבה יותר גדולה מעצירת גשמים – זה רלוונטי ל"על המזונות" שיבוא מאוחר יותר.

הלכה – על המפולת

דברי הרמב"ם: "הרגישו בעיר מפולת כתלים בריאים שאינם על יד הנהר – הרי זו צרה, ומתעניין ומתריעין עליה."

פשוט: כאשר קירות חזקים ובריאים נופלים בעיר – לא קירות ליד נהר (ששם זה נורמלי כי האדמה רטובה) – זו צרה מיוחדת ומתענים.

חידושים וביאורים:

1. "בריאיים" פירושו לא בעיקר "בריא" אלא "חזק/שמן": כמו "פרה בריאה" בחלום יוסף, ו"שבילים בריאות ויפות/וטובות". הפשט העיקרי של בריא הוא חזק.

2. החילוק: ליד נהר נורמלי שקירות נופלים (שיטפונות, אדמה רטובה), אבל כשקירות חזקים נופלים לא ליד נהר, זה סימן שזה בא בגלל עבירות – שינוי טבע העולם.

הלכה – על הרעש ועל הרוחות

דברי הרמב"ם: "וכן על הרעש ועל הרוחות שמפילים הבנין והורגים – מתעניין ומתריעין עליהם."

פשוט: ברעידות אדמה ובסערות גדולות שמפילות בניינים והורגות אנשים, מתענים ומתריעים.

חידושים וביאורים:

1. הערת לשון מעניינת: "רעש" פירושו רעידת אדמה, אף על פי שהרעש (קול) הוא רק תופעת לוואי קטנה – הבעיה האמיתית היא רעידת האדמה, לא הרעש. בתהלים כתוב "המביט לארץ ותרעד" – רעידה, רעד. אבל במשנה זה תמיד נקרא "רעש".

2. רעידות אדמה באשכולות: נדון האם רעידות אדמה באות באשכולות – שכאשר זה קורה פעם אחת, זה קורה יותר אחר כך. באותם זמנים אולי חשבו שזה כך, וזה אכן היה כך במקומות מסוימים.

הלכה – על החולאים (אסכרה, חיכוך לח, חיכוך יבש)

דברי הרמב"ם: "חולים כגון אסכרה... כי יוצא בה ויש בה מיתה, הרי זה צרות ציבור וגוזרין תענית ומריעין. וכן חיכוך לח – הרי זה כשחין פורח, ואם פשט ברוב הציבור מתעניין ומריעין עליו. אבל חיכוך יבש – צעקו עליו לבד."

פשוט: חולאים (מחלות) שונים מדבר – בדבר מתים, בחולים אפשר למות אבל לא תמיד מתים. אסכרה (מחלה בגרון, כמו רש"י אצל תלמיד ר' עקיבא) – כשזה מסתובב ויש בה מיתה, זה צרות ציבור. חיכוך לח (פריחה רטובה/שחין) – כמו שחין פורח, כשזה מתפשט ברוב הציבור, מתענים. חיכוך יבש (גרד יבש) – רק זעקה.

חידושים וביאורים:

1. החילוק בין דבר לחולה כתוב במפורש: חולה פירושו שרואים שהעולם נדבק במחלה ידועה – יודעים מה זה, אפשר להידבק, אפשר למות אבל לא חייבים. בדבר יודעים שמתים.

2. קושיית לחם משנה: מדוע לא כתוב בחולים שצריך שלושה אנשים (כמו בדבר)? תירוץ: בחולים כבר יודעים מה זה – רואים מחלה ידועה שמסתובבת. שיעור שלושה אנשים הוא רק כשלא יודעים מה זה (בדבר). כך אומר גם הבית יוסף.

3. חיכוך לח לעומת חיכוך יבש: בחיכוך לח (פריחה רטובה) זה כמו שחין פורח – זה מסתובב, זה מדבק. כשזה מתפשט ברוב הציבור, מתענים. הערה: על חיכוך לח לא כתוב שמתים ממנו – נראה שאפילו בלי מוות, כשכולם נדבקים, זו צרה גדולה מספיק. אלטרנטיבה: אולי כשזה מתפשט ברוב הציבור, מישהו עם מערכת חיסון חלשה יותר כן ימות.

4. שני סוגי צרות מתחלקים: (1) משהו מדבק שאנשים מתים בהמוניהם, (2) אף אחד לא ימות אבל כולם נדבקים – שניהם צרה מספיקה.

5. בחיכוך יבש – רק זעקה: לזעוק (להתפלל) זה תמיד – בכל צרה. אבל יכול להיות שבדברים מסוימים לא כתוב אפילו זעקה – אלא יחיד תמיד יכול לזעוק על מה שכואב לו.

הלכה – על המזונות כיצד

דברי הרמב"ם: "על המזונות כיצד? הרי שהוזלו דברים של סחורה שרוב חיי אנשי אותה העיר מהן, כגון כלי פשתן בבבל, או יין ושמן בארץ ישראל, ונתמעט המשא ומתן עד שיצטרך התגר למכור שבעה עשרה בששה... הרי זה צרות ציבור ומתריעין עליה."

פשוט: כאשר מחירי סחורה שהיא עיקר הפרנסה של עיר יורדים דרמטית (כמעט 40%), שסוחר צריך למכור 17 פריטים במחיר שהיה מקבל עבור 6, זו צרת ציבור שמתריעין עליה אפילו בשבת.

חידושים וביאורים:

1. "מזונות" פירושו כאן לא אוכל אלא פרנסה/סחורה: "מזונות" בהקשר זה לא פירושו חוסר אוכל, אלא להיפך – ריבוי מזונות (יותר מדי היצע), שגורם לכך שלא יכולים למכור. הצרה אינה שאין מה לאכול, אלא שאין מה להרוויח. זו בעיית היצע וביקוש – יותר מדי היצע מוריד את המחירים.

2. "כיצד" פירושו כאן שיעור – כמה זול מספיק כדי להיחשב צרה.

1. **"מתענין וזועקין" לא "מתריעין":** הרמב"ם אומר כאן **מתענין וזועקין**, שפירושו שתוקעים בשופרות (לא רק מתריעין). זו דרגה חזקה יותר.

2. **כשזה "מאחר מדי":** אם הצמחים כבר התייבשו לגמרי, מפסיקים להתענות על העניין הספציפי הזה – כי זה כבר לא עוזר.

הלכה – זמן פריחת האילנות (זמן פסח)

דברי הרמב"ם: "וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו בארץ ישראל, שהיא זמן פריחת האילנות שם, ולא ירדו גשמים, הרי אלו מתענין וזועקין עד שירדו גשמים הראויין לאילנות או עד שיעבור זמנם."

פשט: בסביבות זמן פסח בארץ ישראל, כשאילנות פורחים, אם לא יורד גשם, מתענים עד שירד גשם או עד שהזמן עבר.

חידושים וביאורים:

1. **שלוש תקופות של צורכי מטר:** הרמב"ם מונה שלוש תקופות נפרדות: (א) זמן סוכות – כדי למלא את הבורות במים לחורף, (ב) סוף החורף – כאשר התבואה צריכה לצמוח, (ג) זמן פסח – כאשר אילנות פורחים. לכל תקופה יש דינים משלה.

הלכה – אין להם מים לשתות

דברי הרמב"ם: "אם אין להם מים לשתות, מתענין וזועקין בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות, אפילו בימות החמה."

פשט: אם אין מי שתייה, מתענים וזועקים בכל עת, אפילו בקיץ.

חידושים וביאורים:

1. **אפילו בימות החמה:** אם זה קיץ ולא יצפו לגשם, אבל אין מה לשתות, זו צרה הדורשת תענית וזעקה.

הלכה – מכת בצורת

דברי הרמב"ם: "פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום בימות הגשמים, הרי זו מכת בצורת, ומתענין וזועקין עד שירדו הגשמים או עד שיעבור זמנם."

פשט: אם באמצע החורף פוסק הגשם למשך 40 יום, זה נקרא "מכת בצורת" ומתענים.

חידושים וביאורים:

1. **חילוק בין עצירת גשמים למכת בצורת:** עצירת גשמים היא כאשר בכלל לא מתחיל לרדת גשם (זה נלמד מאוחר יותר בסוגיה גדולה יותר). **מכת בצורת** היא כאשר כן התחיל לרדת גשם, אבל בינתיים יש הפסקה של 40 יום – זו מכה מיוחדת.

2. **מדוע לא כתוב "מתריעין" במכת בצורת?** נשאלת השאלה מדוע הרמב"ם אומר כאן רק "מתענין וזועקין" אבל לא "מתריעין". תירוץ אפשרי: זו לא תענית הגשמים העיקרית (שבאה מאוחר יותר עם כל הפרטים, ושם בוודאי מתריעין). זו יותר צרה "צדדית", לא הדין העיקרי של עצירת גשמים. אבל התירוץ לא לגמרי ברור.

3. **מדוע כתוב רק זול ולא יוקר? כי יוקר (יוקר) כבר כלול בשדפון וירקון** – כשיש מעט פירות, זה נעשה יקר. "מזונות" כאן פירושו ספציפית שלא יכולים למכור – זה זול מדי, לא יכולים להרוויח כסף.

4. **מדוע זה כה חמור שמתריעין אפילו בשבת?** כאשר סוחרים מפסידים 40%, מלמדים מפסידים 70%, ובחורי כולל מפסידים 90%. ההלם הכלכלי מסתנן ונעשה גרוע יותר בכל שלב. **פרנסה היא צרה רצינית** שיכולה להביא לסכנה ממשית.

5. **שבת ופרנסה – סתירה?** שבת היא "לווה עלי ואני פורע" – לא לדאוג לגבי כסף בשבת. התירוץ: אלו סגולות טובות, אבל **למעשה כשיש צרה צריך להישאר עם ההלכה** שמתריעין אפילו בשבת. גם מוזכר המאמר "וכל ברכה דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליא" – ששבת קשורה לפרנסה.

הלכה – על המטר: רבו עליהם גשמים

דברי הרמב"ם: "הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצירו להם, הרי אלו מתריעין עליהם, שאין לך צרה יתירה מזו, שהבתים נופלים ונמצאו בתים קבריהם."

פשט: כאשר יורד גשם רב מדי וזה מביא צרות – בתים נופלים ואנשים נקברים בבתיהם – מתריעין. הרמב"ם אומר שאין צרה גדולה מזו.

חידושים וביאורים:

1. **"על המטר" פירושו יותר מדי מטר, מקביל למזונות:** בדיוק כמו "מזונות" פירושו כאן יותר מדי מזונות (לא מעט מדי), כך "מטר" פירושו כאן יותר מדי מטר. שניהם צרות של עודף.

2. **חילוק בין ארץ ישראל לבבל:** בארץ ישראל רק מתפללים על רוב גשמים, אבל לא מתענים, כי: (א) ארץ ישראל היא ארץ הרים – הגשם זורם למטה לעמקים, (ב) בתיהם בנויים באבנים – בתי אבן לא נופלים מגשם (קשור ל"ארץ אשר אבניה ברזל"), (ג) רוב הגשמים טובה להם – לתמונה הגדולה יותר גשם טוב לארץ ישראל. אבל בבבל, שבה בתים בנויים מחומרים חלשים (קש וכדומה), יותר מדי גשם הוא סכנה ממשית, וצריך להתענות.

3. **בהרים צריך יותר גשם:** כי הגשם זורם למטה ולא נשאר למעלה, צריך הרבה יותר גשם כדי שידגל על ההר. לכן רוב גשמים הוא ברכה לארץ ישראל.

4. **ראיה מחוני המעגל:** אצל חוני המעגל, כשהתחיל לרדת יותר מדי גשם, התפללו על רוב הטובה – רואים שזו כן הייתה בעיה, אבל לא סכנה בארץ ישראל.

הלכה – תבואה שצמחה ונמנע המטר

דברי הרמב"ם: "תבואה שצמחה ונמנע המטר והתחילו הצמחים ליבש, הרי אלו מתענין וזועקין עד שירדו גשמים או עד שייבשו הצמחים."

פשט: כאשר תבואה כבר התחילה לצמוח והגשם פסק, והצמחים מתחילים להתייבש, מתענים וזועקים עד שירד גשם, או עד שהתייבש לגמרי (אז כבר "מאחר מדי").

חידושים וביאורים:

תמלול מלא

הלכות תעניות, פרק ב' – צרות ציבור שמתענין עליהם

פתיחה והקדמה לפרק

שלום, יהודים יקרים. אנחנו לומדים את התורה הקדושה, הלכות תעניות, ספר רמב"ם, ספר זמנים, הלכות תעניות, פרק א'. אה, סליחה, פרק ב'. אחד היה אתמול, היום אנחנו לומדים פרק ב'.

אז אתמול למדנו על עיקר מצוות הצום ולהתענות ולזעוק על צרה. הרמב"ם התחיל מה המצוה מן התורה ומה מדברי סופרים. היה פרק יפה. והיום אנחנו הולכים ללמוד אילו סוגי צרות מחייבים תענית, וגם את הפרטים של כמה תעניות. זה במצב, הפרק הבא, פרק ג'. אני חושב שאולי נלמד אותו.

חילוק בין צרת ציבור לצרת יחיד

הם אומרים "על הצרה", לא רק "על הצרה הצורר את ישראל". כשאויבי ישראל מקיפים את היהודים, זה דבר אחד. אבל צריך להקיף גם כשהם פשוט תוקפים. אה, אולי זה כן הפירוש.

כן, כך זה אומר. צרה פירושה במצור, מישוה שעושה מצור.

אז כשאויבי ישראל מקיפים את היהודים. אני חושב דיוק דווקא, כי שמתי לב בחומש וגם אפילו בנביאים אין את המילה מצור, אבל בכתובים כתוב אולי שלוש ארבע פעמים המילה מצור, מצור ומצוק. אוקיי, מובן, זו צרה גדולה, כמו חורבן בית המקדש, והעלבון ואיכה העיר, כל הדבר. אבל יכול להיות שהלשון צרה נלקחת תמיד מהמצור, כשאדם מרגיש צר.

כל הצרות, כמו שכתוב כלי יקר, זה בא בצרורות צרורות. "רבות צרורות צרונני", שזה בא בחבילות, זה בא צרורות צרורות. כתוב פסוק, או זו לשון שאנחנו אומרים?

"רבות צרונני מנעורי גם לא יכלו לי".

כן, רבות צרונני, הצרו.

דרשת הפסוק "על הצר הצורר אתכם"

"על הצר הצורר אתכם". איך הרמב"ם למד את המילה "הצר"?

"על הצר הצורר אתכם", "על כל דבר שיצר לכם", לא רק על צער, אלא "הצר הצורר".

מעניין, צר הוא שם דבר, האדם שעושה את המצור הוא הצר הצורר אתכם. הצאר ניקולאי, הצר הצורר אתכם. אומר הרמב"ם, "על כל דבר שיצר לכם", כל דבר שעושה לכם צר, שעושה לכם פשוט צר על הלב. סוג של משחק מילים, משל עם נמשל. יש פיזי, מקיפים את העיר במצור, ויש גם כשהאדם מרגיש צר עם קשיים.

אוקיי, אבל כאן זה אומר דווקא את המשל, אתה יודע, המקורי. כשאויבי ישראל מקיפים את היהודים.

הרשימה של צרות

ועל החרב, חרב, ועל הדבר, מגפה, ועל חיה רעה, חיות רעות, ועל הארבה, ועל החסיל, שני מיני חגבים, ועל השדפון כשהעצים נפגעים, ועל הירקון כשיש בצורת, לא בא גשם.

ירקון פירושו... לא, ירקון פירושו כשיש... סליחה, ירקון פירושו כשיש... חום ולא בא מספיק מים, והתבואה מתקלקלת מהר. לא מים זה הדבר הבא, והמטר כתוב בפירוש. אני חושב שירקון, אני חושב שזו איזושהי מחלה.

איפה כתוב אחר כך?

אה, שדפון וירקון. אני חושב שירקון הוא חום מאוד, התבואה הופכת חיורת. יכול להיות שזה בא מחום מאוד, אבל אני חושב שיש דבר כזה של מגפה לעצים. באה איזושהי מחלה, זה אוכל את כל...

אה, אני שומע. מה פירוש אולי ירקון?

אוקיי.

ועל המפולת... אבל בעצם, ארבה, חסיל, שדפון, ירקון הם כולם ארבעה סוגי דרכים של הפירות, מחלות על הפירות.

אוקיי. תעשה זאת על הפירות. לפעמים הפירות נהרסים מהמזג אויר, לפעמים מארבה וכדומה. מסוגים מסוימים כמו מגפות, מכת התבואה. הוא מחזיק את זה ביחד.

אוקיי. **ועל המפולת** כשבתים קורסים, **ועל החלאים** על מחלות שבאות על אנשים, **ועל המזונות** הוא הולך להסביר אחר כך כשאין בעיות כלכליות, **ועל המטר**, ולהיפך **ועל החוסר מטר**, כשלא בא גשם, או כשבא יותר מדי גשם, נראה בקרוב.

הלכה (המשך) – דין העיר וסביבותיה

אומר הרמב"ם, **כל עיר שיש בה צרה מכל אלו**, הדבר קשור לעיר. עיר שיש בה אחת מהצרות האלה, יש לך צרות רבים. **אותה העיר מתעניין**

כן, איזה סוג צרה? יותר בפרט אפשר לומר מהי צרת ציבור. כי צרת יחיד אין עליה כללים, מה שאדם מרגיש שקשה לו, כמו שהרמב"ם אמר "מי שיש לו חולה בתוך ביתו". הוא אמר דוגמאות, אין על זה הלכות. אבל צרת ציבור היא הלכה שבית הדין גוזר תענית. יש רשימה של אילו סוגי צרות נקראות צרת ציבור, ואיך גוזרים תענית עליהן. נכון?

כן. הדבר המעניין כאן הוא בעצם הנושא שרואים כאן בבירור שלא כל דבר רע נקרא צרה. בוודאי לא צרת ציבור אולי יאמרו. אולי זו צרת יחיד. אולי עבור אותו יחיד שקורה לו אחד מהדברים שאין כאן, שהוא כן יצום אם זה נוגע.

לא, אני בדיוק חשבתי על משהו אחר שרציתי. צרות יחיד הן דברים כמו שחייו בסכנה, כמו שהוא חולה, תועה במדבר, ואסור בבית האסורים. זה בעצם שלושה מארבעת הצרכים להודות שנמצאים בסכנה.

אין דבר כזה שיחיד כי הוא עני. אם יש גשם, זה קשור לאורח החיים של פעם. אם יש גשם ויש אוכל, היחיד צריך לשאול, הוא צריך להיות קצת בושה. למשל, רעב הוא צרת רבים, מגפה, כל הדברים האלה הם צרות רבים. ליחיד יש פחות אפשרויות.

דיון: צרת יחיד ופרנסה

כן, אבל יכול להיות שבשנה שכן, לפי מה שהוא, זה אומר כמו שזה יותר פתוח עבורו שהוא מרגיש צרה.

כן, אבל אני אומר למשל את מה שאנחנו לומדים את ה... את ה... איך קוראים לזה? אנחנו הולכים ללמוד בפרק שאם רק אדם אחד מת בדבר, מה שזה לא יהיה, זה לא נקרא דבר. אז אותו אדם במשפחה, שהוא כן יצום.

אולי אתה גם צודק שצריך לדעת איזה סוג. אבל בוא נאמר שאדם אחד אין לו פרנסה. לא ברמה שיש שזה נקרא צרה שאין פרנסה. דווקא אותו שהוא צריך לשאול, שהוא יצום עד שיקבל פרנסה. אי אפשר שלא תהיה פרנסה. ואז חשבתי שכאשר יש רעב לעיר, פשוט שזו טרגדיה לעיר, אחד אין לו פרנסה. הוא צריך להבין את זה. זה פחות... נו, הוא צריך להבין את זה. אחת הדרכים לעשות זאת היא מה שהוא מה שתענית גורם ותשובה לעשות, מה שזה לא יהיה. צריך להיות גם כן.

כן, אבל רואים כן, בפרק אנחנו הולכים לראות ש... אם יודעים את הסיבה לצרה, זה בידך, תלוי בשאלה.

כן, כן, זו מחשבה טובה. על כל פנים, אין חיוב, לא שייך לעשות הלכות. אלה הלכות לרב. הרב צריך לדעת, אה, זו לא צרה, לא צריך לגזור תענית. אבל כשמדברים על יחיד, שהיחיד יחליט אם זה...

תנאים לצרה שמחייבת תענית

זה הולך לראות בפרק, שהצרה שעושים לזעוק ולהתריע, שעושים תענית עליה, היא שני דברים: אחד דברים שאינם בידו של האדם. ושנית, משהו שהוא לא היה יכול לצפות, משהו שהוא לקח את הסיכון, הוא הלך לגור במקום ליד חיות או דברים כאלה, על זה לא עושים טענות. צריך פשוט להיות יותר זהיר, אבל ונשמרתם מאד לנפשותיכם.

כן, בסדר.

הלכה א – רשימת צרות ציבור

אז בוא נלמד. אומר הרמב"ם כך: **אלו הן הצרות של ציבור שמתעניין ומתריעין עליהם**. אלו הצרות שקורות לציבור, שצריך בגללן לצום ולתקוע בשופר. קודם הרמב"ם מונה רשימה, ואחר כך הוא הולך לכל אחד מהרשימה ומסביר את הפרטים. אני חושב שזה הכל פחות או יותר המשנה בתענית שהולכת על הסדר הזה.

כן, מסכת תענית הקדושה.

על הצרות. צרות זה... מאוד מעניין, המילה צרה היא דרך מדוקדקת יותר מצומצמת פירושה לשון של מיצר, להיות מוקף, להיות הצר הצורר אתכם. מישוה שמקיף, אבל השם הפך לשם דבר לכל מיני קשיים, כל מיני מצרים.

ביאור הלשון "צרה"

דין סביבותיה לגבי חיה רעה

וכל ספק וספק וספק, כן, בוא נחזור פנימה. בכל ספק וספק וספק לגבי חיה רעה, למשל כתוב אפילו רחוקים. כתוב דווקא החילוק, והרמ"א לא מביא את זה.

אבל זה תלוי, אם כולם גרים באמריקה, יכול העניין לבוא אליהם, וכדומה. הכל תלוי במציאות. אבל לא אותו דבר שכולם צריכים לצום.

ולא מצריה, אני לא מבין, אבל כך הוא החילוק של לא לתקוע חצוצרות.

זו רמה קצת פחותה. התענית נראית לי הרבה יותר דבר קשה מלתקוע שופר, מה מזיק לך לתקוע קצת.

דין סביבותיה — מתעניין ואין מתריעין

וכל סביבותיה, הסביבות של העיר, הגלילות, מתעניין אף הן ואין מתריעין, הם צריכים גם לצום אבל הם לא תוקעים בחצוצרות.

זאת אומרת, הדברים, אנשים שיש, זה נוגע, השלב הבא זה יכול לבוא אליהם, וממילא הם צודקים, זה תלוי לגבי חיה רעה, למשל כתוב אפילו רחוקים. כתוב דווקא החילוק, הרמב"ם לא מביא את זה, אבל זה תלוי, אם כולם גרים באמריקה, יכול הגזירה לבוא אליהם, ולא, וכדומה. הכל תלוי במציאות.

אבל לא אותו דבר, מתעניין, הם צריכים לצום, ולא מתריעין, אני לא מבין, אבל כך הוא החילוק של לא לתקוע בחצוצרות. זו רמה קצת פחותה. התענית היא בכלל הרבה יותר דבר קשה מלתקוע שופר, מה מזיק לך לתקוע קצת.

מאוד טוב.

אז זה לא כך.

דיון: מה זה "אבל מבקשים עליהם רחמים"?

ומה זה "אבל מבקשים עליהם רחמים"? פירושו כל היהודים? או הסביבותיה?

לא, לא מתריעין. כי הרמב"ם אמר ששפיכות דמים היא חלק ממעמד תפילה שמתכנסים ותוקעים. זה קשור להתראה. ממילא הוא אומר שאמנם לא מתריעים בחצוצרות, אבל יש תפילות מיוחדות.

זו פשוט קושיה טובה. לכאורה, לכאורה יותר גרוע. לא יודעים.

אוקיי, אני מתכוון, חז"ל לא תיקנו את מצוות החצוצרות על מקרה כזה. הוא לא אומר שאסור לתקוע שופר. יש חיוב חצוצרות, זה לא בא על זה. אבל נראה שהחצוצרות עושות את זה משהו יותר רציני, משהו יותר גדול.

כן, לא יודעים. כביכול תשאיר את זה לדברים כשזה אמיתי, כשזה יותר אמיתי.

בסדר.

דין תענית בשבת

אומר הרמב"ם, על כל פנים, אבל מה קורה בשבת? אז **"בכל מקום אין צועקין ולא מתריעין בשבת"**. בשבת, כמו שלמדנו אתמול, יש רק על דברים מסוימים, רק כשיש צרה עכשיו.

ודיברנו אתמול שאפילו מה שדיברנו אתמול, שאם יש צרה בעיר ממש היום, הגויים יצאו היום החוצה, בוכים כן בשבת. האם מזמינים שהציבור יתכנס? לא, גם מתפללים עליהם. זה דווקא אותה העיר, אבל סביבותיה לא עושים בכלל בשבת.

אולי זה הפירוש.

כן, כך אני חושב. כן.

יוצא מן הכלל: צרות המזונות

תרגום לעברית

דובר 1: חוץ... חוץ מצרות המזונות. מלבד אחד מהדברים שנמנו צרות המזונות, שהקשיים בפרנסה, שעל זה נאמר **"צועקין לה' אפילו בשבת"**, על זה מותר לצעוק. אפילו בשבת, נתפלל. **"אבל אין מתריעין עליה"**

ומתריעין עד שתעבור הצרה. אותה עיר כולה צריכה לצום ולתקוע בשופר. עד שהצרה עוברת, כמו שלמדנו אתמול שזה עד שהצרה עוברת.

שניהם, לא שופר, חצוצרות. שופר לא תוקעים כאן אף אחד. חצוצרות זה רק בראשונה. או בבית המקדש תוקעים שופר גם על כמה טענות. בבית המקדש תוקעים שופר, יש גם את השופר. אבל זו העיר עצמה.

וכל סביבותיה, אלה שגרים סביב העיר... מצד אחד יש להם משהו לעשות עם... הם לא כל כך מושפעים ישירות, אבל הם קרובים לזה, והם דואגים, הם חברים, הם אנשים שהם עושים איתם עסקים וכדומה. אני יכול לבוא אליהם, זו המילה.

דיון: מה פירוש "עיר" ו"סביבותיה"?

אני לא יודע. חשבתי כשדיברתי על זה, מה פירוש עיר ומה פירוש הסביבה? אפשר לקרוא לזה העיר, העיירה, הרשות המקומית.

הוא אומר שזה קשור לממשל של אותה עיר סביב.

זה מעניין, כי הייתי אומר למשל שכשזה קשור לדבר כמו גשם או הדברים האלה, צריך להסתכל מעל ההר, מתחת להר. זה כנראה יותר קשור לגיאוגרפיה. כשזה כמו עניין של חרב או... צריך לכאורה להיות קשור לסוג הממשל שיש.

אוקיי, אבל אני לא אכנס עכשיו לפרטים של זה, אפשר ללמוד פשוט את אלה שמחזיקים עם, אלה שקרובים לזה. יש כמו מחלוקת קטנה שהוא מביא בערפארש, והם שאלו טוב. יש מי שאומרים ש... הגמרא אומרת, מה הוא מתכוון פרוכיא. פרוכיא זו איזושהי מילה רומית ל... אני חושב שהיום יש בכנסייה יש פאריש. זה טוב פאריש, איך קוראים לזה, האזור המקומי, שהכנסייה הקתולית קוראת לזה פאריש. פאריש זו האפרוכיא, כמו שנזכר אצל חז"ל. אפרוכיא פירושה שהקתולים לקחו את כל השמות שלהם מהמלכות הרומית.

אז, המלכות הרומית, הקטנה, כמו עיר או אזור נקראה אפרוכיא, משהו כזה. זה תחת ראש העיר, בוא נאמר, או זה. הוא בדיוק לא גר באזור שלך, אבל אתה גם כן.

אבל לעניין, כמו שאתה אומר, העניין הלכה שתעשה את שלנו, כביכול להיות קשור לטאונשיפס, לשמות של העיר.

זה מאוד מעניין, כי היום הדברים מסודרים אחרת. למשל, כשקורה משהו לכמה בחורי ויזניץ, לא משנה שהם גרים בלונדון בארץ ישראל, זה ישפיע על אנשי הקהילה. כל הוויזניצרים ירגישו כאילו זה משהו איתם. אבל זו דרך לא-טבעית של חיים.

לא, זה גם לא נכון, כי בוא נבין, אנחנו זוכרים ש... חלק צריך להיות לי קשור לאזור. יש לי פחד שזה בא בקרוב עליך. מי שמרגיש זה נושא של תענית יחיד.

אני מסכים. תענית יחיד? אם אתה חסיד ויזניץ, ואתה הוא. כשהוא מאחל שבלונדון יש צרה, זה להיפך בגלל זה, יש לצום שהצרה תעבור.

גם כאן אחד ממילא חבורה, יש סוג של דבר, כביכול...

כן, זו לא טענה, זה סתם ידהוג, הוא צריך לזכור שמתים וצריך לעשות תשובה וכו', כך שוב... בהלכות אבל.

אבל... ואנשים, עד שאנחנו עושים טענות, אפילו כשיש צרה, עושים עצרת, זה לא ראוי כמו שהרמב"ם מסביר כמו המשנה. כי המשנה היא, חייב להיות עוד תנאי שהרמב"ם לא אומר, שכל הצרות האלה הן דבר שנמשך, שיכול לעבור.

סתם שהייתה טרגדיה, שלושה אנשים מתו, אין דבר כללי, יש דבר או משהו שממשיך לקרות, אז לא נוגע לומר שצריך לצום. מה יקרה? מבין מה אני אומר?

הוא מחזיק, לא, זה קשור, אני לא יודע מה, אני לא יכול לעצור אותו, אני לא יודע מה לעשות.

בקיצור, כן, אוקיי, הלאה.

"או לגזור עליהם שמד", או שגוים יגזרו שמד אפילו על מצוה קלה. שמד כאן לא אומר הריגה כמו הרבה פעמים אומר שמד, "עד ישמדם", אלא שמד אומר, כמו שאנחנו יודעים, גזירת שמד, שהגוים רוצים משהו למנוע מיהודים... רוצים למנוע מיהודים מהמנהגים שלהם, אפילו אם מצוה קלה. זה לא מהמצוות שצריך למסור נפש עליהן, זה לא מהדברים הגדולים, זה אפילו מצוה קלה. אבל מאחר שזה בא ממקום של להצר ליהודים...

דיון: הנושא הוא המלחמה, לא השמד

דובר 2: לא, המילה היא שהם מצרים, ממש הם עורכים מלחמה. רק המטרה של המלחמה שלהם היא לא כדי להרוג או לקחת כסף. המטרה שלהם עכשיו היא להפסיק שהיהודים לא ילכו יותר עם שטריימלך. אבל זו מלחמה, הצרה היא המלחמה, לא השמד.

דובר 1: התירוץ הוא אפילו... כן, והוא היה... הוא עומד בטור כלה, אני לא יודע אם זה לא מצוה, כשזה רק דבר של מנהג, אבל אני לא יודע אם... הוא אומר כך, אם תעקבו אחריו והוא הולך להחליף מכובע שטוח לכובע גבוה, זו לא מצוה, כי... אני מתכוון, עדיין לא מדברים כשהוא בא לענות, אלא הוא בא... אם אני רואה שכולם מתייצבים, אז אני לא נכנס לעיר. אין בעיה. אבל מצוה כזו, כלה, אני יודע שצריך להפסיק לעשות עירוב תבשילין, זה מקום שבו עושים להם צער ליהודים. יהודים אוהבים את התורה והמצוות שלהם. הנושא כאן הוא לא השמד, הנושא כאן הוא המלחמה. כמו שהם לוחצים, כן.

דובר 2: לא! צרי אומר באו לערוך מלחמה. עומדים מחוץ לאזור היהודי עשרים טנקים של הגוים. מה הם רוצים? הם רוצים שנפסיק להניח תפילין, או מצוה קטנה אחת. בסדר, אבל אם לא נציית, הם ישמידו אותנו. בקיצור, זו צרה גדולה.

דיון תענית ותרעה

דובר 1: אז הרי אלו מתעניין ומתריעין עד שירחמו, אז אז מתענים ותוקעים בחצוצרות עד שירחמו, עד שירחמו מן השמים.

אומר הרמב"ם, זה רק... **בכל עיירות שסביבותיהן** שעומדות מסביב, **מתעניין**, מתענים גם, **אבל אין מתריעין**. **אלא** שיש כן מתי הערים מסביב תוקעות כן שופר, **אלא אם כן תקעו להתקבץ לעזרתן**. הדרך היחידה שיש כן ענין של תקיעה בחצוצרות מסביב מסביב בערים היא מסיבות מעשיות, שהציבור יבוא לעזור ליהודים. יש מלחמה, צריך לבוא לעזור ליהודים.

דובר 2: לא, זה הגיוני מאוד, כי זה בדיוק למה צריך לתקוע, שהערים הסמוכות יבואו לעזור.

דובר 1: כן, על כל צרה שתבוא על עיירות ישראל, כמו שלמדנו בפרק הקודם.

הלכה ד — על החרב כיצד

דובר 1: טוב, הדבר השני למדנו, על החרב. **על החרב כיצד?** חרב פירוש, החרב הוא ניטרלי כמו, החרב לא בא דווקא בגלל היהודים, שונה מצרו על עיירות ישראל. זו חרב, זו חרב, זה דבר נורא, הוא לא מתכוון ליהודים, אבל זה נורא כי זה מסתובב בין היהודים.

אז הרמב"ם מסביר, **אפילו חרב של שלום**, אפילו מסתובבים חיילים עם חרבות גדולות, אפילו הם באים רשמית, הם בשלום עם העיר, **כגון שהולכין למלחמה גוים עם גוים**. גוים עם גוים יש, הונגריה עם רומניה, אני לא יודע, נלחמים, **ועברו במקום ישראל**, עוברים ליד היהודים. אז היהודים תמיד ידעו, זה האינסטינקט היהודי, שזה לא יסתיים טוב.

הלכה ד (המשך): חרב של שלום

דובר 1: כך אכן היה. כשהיו מלחמות בין שני עמים אחרים, היהודים הואשמו. איכשהו, כן. הרי זו צרה.

לא, זה לא היהודים, אין כאן חרב של שלום. אז פירוש, כשעובר צבא, החיילים לא שייכים כאן, אי אפשר לעשות להם כלום. הם רוצים, הם יכולים לעשות מה שהם רוצים. זו צרה. הם נמצאים עכשיו באמצע הפוסט-טראומה שלהם, והם ישתכרו בלילה, והם יצאו עם החרב ויהרגו אנשים. אז זו צרה?

בחצוצרות בשבת. אבל לא... כן, אבל לתקוע בחצוצרות, זה לא עושים בשבת.

דיון: מדוע צרות מזונות כה חמורה?

דובר 2: לא ברור לי. אנחנו לא מדברים על להתענות בשבת, אנחנו מדברים כאן על להתפלל בשבת. בשבת חז"ל תיקנו שלא להתפלל. שלא להתפלל, שלא להתפלל. נכון, למה? סתם שהם מתפללים על פרנסה, שלא יהיה.

דובר 1: יש כאן צרות מזונות. צרות מזונות זה פיקוח נפש. כך הוא מביא מה...

דובר 2: לא, מזונות זה הדבר הגרוע ביותר. מתים בלי... אדם אחד, לא כל אחד ימות. אין ברירה, כל אחד ימות, אף אחד לא ישרוד. חולה, יש אחד מעשרה אנשים, אחד מכל שני אנשים שורד דבר. אבל כשאין כסף, אף אחד לא שורד. אף אחד לא שורד. אם לא יהיה לנו כסף, אף אחד לא ישרוד. זה הדבר הגדול ביותר.

דובר 1: אני לא יודע מה קורה כאן, תפסיק. אוקיי. כן.

הלכה ב — על הצרת שונא לישראל

דובר 1: טוב, עכשיו הרמב"ם נכנס ומפרש כל אחת מהקטגוריות שהם מפרשים. אומר הרמב"ם, טוב מאוד.

דובר 2: אבל לא היו חצוצרות, לא ברורים החילוקים. כלומר, למדנו, חצוצרות לא לתקוע, למדנו לא בשבת. אבל היה איזה זמן שכן, והגמרא שלך אומרת שזה לא יעזור. אני לא יודע, אני לא מבין מה קורה כאן. אני מתכוון, משהו צריך להיות קשור לפרקים קודמים, הוא לומד שיש משהו כן חצות שעוזר כן. וכאן לא מדברים.

דובר 1: אה, אה אז עכשיו.

טוב, בכל מקרה, זו הרשימה. כמה ארוכה הרשימה? אחת, שתיים, שלוש, ארבע, חמש, שש, שבע, שמונה, תשע, עשר, אחת עשרה, שתיים עשרה דברים אחרים? עכשיו נלמד כל אחד מהדברים. מה הפירוש? מתי זה נחשב כבר צרה אמיתית שצריך לעשות תענית?

דובר 2: כן?

דובר 1: כזו צרה. כן.

פירוש: מה משמעות "צרת שונא לישראל"?

דובר 1: אומר הרמב"ם, **על הצרת שונא לישראל כיצד**, מה משמעות זה ששונאי ישראל מקיפים את היהודים, לוחצים על היהודים?

אומר, הוא מסביר, **גוים שבאו לערוך מלחמה עם ישראל**, גוים שיבואו לעשות מלחמה עם יהודים, ספציפית יהודים הם המטרה שלהם.

או כשהם באים לא דווקא למלחמה, **ליטול מהם מס** לשדוד, לקחת מהם מיסים מוגזמים. כנראה מתכוונים לומר לא המיסים הרגילים שמלכות רשאית להטיל, אלא מיסים מיוחדים על יהודים, מיסים אנטישמיים.

צריך לזכור שמש, במקור, אנחנו אומרים מס פירוש מיסים, אבל מס זה בעצם, כמו שאנחנו לומדים על קהילות מסוימות, על אנשים פרטיים, גם, אבל גם זה לא אפשרי. זוכר, למדנו בחומש, "ונתנו לך למס", כן? למשל, כשכובשים עיר, יש דרך אחת שרודפים את כולם, הורגים אותם. דרך אחרת, זה שלום. שלום פירוש שהם צריכים רק לשלם. ובדרך כלל התשלום לא אומר לשלם אחוזים מהדברים שלך, זה אומר תן הכל, אני לא יודע, תן וכן הלאה. זו צרה, זה לא כמו שאומרים סתם שצריך לשלם מס, לא מדברים. מס לא אומר מס. בכלל, מס יכול לומר, בדרך כלל אומר שאנשים צריכים לעבוד. זה לא רק כסף, זה יכול להיות...

דובר 2: "יהיו לך למס ועבדך".

דובר 1: כן, בדיוק.

"או ליקח מהם ארץ", או אם הגוים רוצים לקחת שטח, אתה מדבר דווקא בארץ ישראל, או אולי גירוש כזה.

דבר זה פירושו שיש משהו מכה מדבקת, נכון? זה הפירוש של דבר. יש משהו שקוראים לזה היום זה מדבק, אולי בלשון המשנה, שזה לא נקרא, אבל זה הפירוש של דבר. מסתובב משהו... זה נקרא מלאך, כן. דבר שמסתובב.

בואו נקרא לזה כך, לא בדיוק הדיוק שכתוב באותם מקומות. דבר זה הפירוש שיש משהו ענין כללי שקיים. זה לא אומר סתם, דבר לא אומר שסטטיסטיק מתים הרבה אנשים. דבר אומר, כי מה שייך להתענות? כל התענית היא שיש משהו בעיה שקיימת שנעצור דרך התענית. אז דבר זה פירושו שיש משהו מחלה שמסתובבת.

כן, היום יודעים שזה חידקים, וירוסים. פעם לא ידעו את זה, אבל ידעו שזה דבר.

החזקה של דבר — שיעורים

דובר 2: עכשיו, פעם כשלא יכלו לראות שיש חידק או וירוס, איך יודעים את החילוק להבחין בין סתם קורה לפעמים יותר אנשים מתים לבין דבר?

ממילא נותנת המשנה רשימה מסוימת כמו חזקה, שזה כל כך הרבה, זה כבר לא נורמלי. אבל בוודאי, אין צריך לומר שאם יודעים בבירור שיש כן משהו מגיפה, לא צריך להגיע למספרים.

דובר 1: נכון, אפשר כבר להתחיל לפני לספור את המספרים, כי יודעים שיש מגיפה.

דובר 2: כאן מדברים, איך לקבוע? איך הפאוצ'י, מה שזה לא יהיה, מי שזה לא יהיה, איך הוא מעריך את זה? עם המהלך הזה.

דובר 1: לא, לפאוצ'י יש דרכים אחרות.

דובר 2: המשנה, אם יש לו דרכים אחרות, כן. המשנה אומרת רשימה.

לשון הרמב"ם

דובר 2: עיר שיש בה, כן?

דובר 1: הייתי אולי מוסיף, למשל, קוראים תמיד בחדשות, כשהיה חם מאוד או קר מאוד בקיץ, באזורים שאין בהם מזגנים, באירופה מתו הרבה אנשים. באמריקה לא מתים, כי באמריקה יש כבר מאוד מזגנים חזקים. זה לא דבר, כי יש סיבה מסוימת, משהו מסוים...

דובר 2: כן. תשכח, דבר פירושו מחלה מהלכת, כן.

דובר 2: אז אומר הרמב"ם כך, **עיר שיש בה חמש מאות רגלי**, שיש חמש מאות אנשים הולכי רגל. למה נכנסת כאן המילה רגלי אני לא יודע. אולי פירושו אנשים בריאים, הוא אומר אחר כך.

רגלי פירושו כאילו מגלי הגברים, כמו ששם כתוב לאפוקי נשים וטף. הוא הולך לומר את הלשון של יעקב לעשו, כן?

דובר 1: חמש מאות רגלי? אני לא יודע אם חמש מאות רגלי, מלבד הנשים והטף שהולך לצריך...

דובר 2: רגלי פירושו הולכי רגל, הולכי רגל. אנשים שיכולים ללכת על רגליהם, ופתאום נפל למשכב, והם מתו. ויצאו ממנה שלשה מתים בשלושה ימים זה אחר זה, שלושה מתים במשך שלושה ימים. זה אומר בכל יום היה מת אחד, כן? מת אדם בכל יום אחד מחמש מאות. לא הרבה אנשים, זה אומר בעלי בתים כאילו, כן, בחורים, אנשים שאפשר לספור לענין.

מה קורה אם לא שלושה ימים ובכל יום אחד, אלא יצאו ביום אחד? ביום אחד מתו שלושה אנשים, או במשך ארבעה ימים, דילג יום אחד לא מת אף אחד. **אין זה דבר**, כי אי אפשר לתלות בדברים אחרים, שהשלושה מתו ביום אחד בגלל סיבה אחרת או כדומה.

מה קורה אם היו בה אלף, יש אלף? אז גם צריך להיות לפי אותם... חשבונות. ויצאו ממנה ששה מתים בשלושה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר, כי מכל חמש מאות מתו שלושה. אבל אם יצאו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר, וכן לפי חשבון זה.

ומתעניין ומתריעין עליה, צריך להתענות ולתקוע בחצוצרות, שנאמר "וחרב לא תעבור בארצכם".

בברכה כתוב "וחרב לא תעבור בארצכם", שלא תעבור חרב. זה אומר שם, לא רק שלא תבוא מלחמה, אלא אפילו לא תעבור חרב. זו הברכה, אנחנו רואים, אנחנו בכלל מבינים, ראיית המלחמה צרה, שלראות את המלחמה עצמה היא צרה.

דיוק בפסוק "וחרב לא תעבור בארצכם"

דובר 1: מעניין, למה אומרים פסוק? למה זה לא אומר הרבי מעשית? מתי לומר "וחרב לא תעבור בארצכם" בכלל, יכול להתכוון למלחמה, למלחמה נגדכם.

יש כאן דיוק, כתוב בדיוק, לא כתוב החרב לא יבוא אליכם, זה אפילו לעבור. זה מאוד מעניין.

דובר 2: כן, כי אם זה מציאות שיש צבא שיש להם משמעת חזקה מאוד, הם לא יפגעו באף אחד, אז סתם אין חיוב של...

דובר 1: נו, נו, כשזה קורה זה כן מפחיד, יחשבו שכבר בא משיח. אני כבר לא יודע, יש צבא אמריקאי והם יעברו ליד ברוקלין יהיה.

דובר 2: תראה איך הם מתנהגים. לא איך הם עוברים, כשהם... כתוב כשהם כובשים מקום.

דובר 1: כן, כן, אמת. אתה צודק, הם למדו את זה, אני מתכוון, בהלכות עירוב תבשילין, שהם יכולים לקחת את הלחם של כל אחד.

דובר 2: נכון, בדיוק.

דובר 1: אוקיי, טוב. אתה רואה, על דבר שהוא מציאות, אחרי הכל רק מביאים פסוק. אין סתירה. להיפך, כך מבינים את הפסוק. מלבד מה שאנחנו יודעים הלכות תענית, מבינים אנחנו גם פסוק. "חרב לא תעבור בארצכם" פירושו אפילו חרב של שלום.

ולכן המשנה משתמשת בלשון "חרב". זה לא, חרב פירושו חרב עוברת, אין זמנים מסוכנים, צריך להתענות. אוקיי.

בכל מקרה, זה חרב.

סטייה: נשק בין אנשים

דובר 1: עכשיו, על מה עוד מתענים? אבל מעניין, רואים כאן, אנשים שואלים אותי, אחד לא שאל אותי על לשאת אקדח בשבת, אני יודע, מוקצה. רואים כאן שלהסתובב עם חרב, אפילו חרב של שלום, נשק לא שייך בין אנשים. לא מדברים על זה.

בכל מקרה, כמו שאני אומר, החרב, להסתובב עם חרב בין אנשים זה לא דבר טוב. אבל אתה צודק, כנראה מדברים על צבא. כנראה מדברים, החרב היא רק... מתכוונים לומר הצבא ש...

דובר 2: כן, לא היה כאן אדם עם חיל.

דובר 1: אני מתכוון, יכול להיות גם, אבל...

דובר 2: כן.

הלכה ב: דבר — הגדרת מגיפה

דובר 1: איזהו דבר? הדבר השני, הדבר השלישי היה דבר. מהו דבר? דבר פירושו מגיפה. אבל מתי זה הגדר של מגיפה? כמה אנשים צריכים למות שנקרא לזה מגיפה? כי כל אחד אומר צריך ללכת עם מסכה עדיין לא אומר מגיפה. צריך בפועל לדעת שאנשים מתים.

רבי ברוך, אתה יכול לומר את ההקדמה כדי לשלול את הטעות שאנשים עשו?

יסוד הגדר דבר — מחלה מדבקת

דובר 2: זה אומר כך: מגיפה זה פירושו, כשסתם אנשים מתים, הרבה אנשים מתים, יכול להיות שזה מקרה, זה אומר מקרה. כל אחד היה חולה, כל אחד... קורה סתם שאדם מת, מי יודע.

הלכה ג: חמש מאות רגלי — פירוש אנשים בריאים

דובר 2: אומר הרמב"ם, זה חמש מאות רגלי פירוש אנשים בריאים, אבל אנשים שהם סתם יותר פגיעים, זה עדיין לא נעשה דבר עם שלושה אנשים בשלושה ימים.

ואין הנשים והקטנים... או **זקנים שסיימו מלאכתם**, זקנים שכבר פרשו, והם לא כרגלי, והם יכולים למות יותר בקלות כי הם כבר פרשו, **בטלים**, או **שהם חולים**, או כל מיני חולאת. מאותה סיבה שהם לא עובדים הם יכולים למות, כי הם חלשים. **והם אינם בכלל מניין אנשי המדינה לענין זה.**

מה פירוש? כשסופרים את חמש המאות, סופרים חמש מאות אנשים בריאים, ואת השלושה שמתים סופרים שלושה אנשים בריאים. הם חשבון נוסף.

דיון: יישום על קורונה

דובר 1: צריך לדעת, בקורונה היו הרבה קשישים, אז זה יוצא בערך.

דובר 2: הוא יכול, אמרתי לך, אז תעשה את ההגדרה שלי. זו חזקה לקבוע שיש דבר. אתה יודע שיש דבר כי זקנים נוטים יותר למות.

דובר 1: כן, אני מבין מה אתה אומר. כשאתה יודע שיש דבר, מתחילה כבר השאלה, זה דבר ראוי. כמו במלחמה לא כתוב שצריכים למות שלושה אנשים, כי אתה יודע שיש מלחמה, אפילו אף אחד לא מת, זה מסוכן.

דבר זה דבר ש, איך יודעים? צריכים לדעת, צריכים לעשות את החזקה כאילו, שזה לא מקרה, שזה לא סתם שלושה אנשים נוספים, או אפילו ביום אחד. מה הפשט? היה תאונה, שלושה אנשים מתו. על תאונה לא מתענים.

הלכה ד: דבר בארץ ישראל

דובר 2: עוד הלכה על דבר, אומר הרמב"ם כך, שארץ ישראל זה דבר אחר. ארץ ישראל, יהודים דואגים לארץ ישראל, עיני ה' אלקיך בה, כל היהודים מסתכלים לשם.

היה דבר בארץ ישראל, אז צריכים כל היהודים לדאוג, **מתעניין שאר גליות ישראל עליהם.**

תרגום לעברית

האם זה עניין של חשיבות של ארץ ישראל? הגמרא אומרת **שאר הגבורה לא קשקה לכל שכן**. כאילו מפני שלארץ ישראל יש שמירה גדולה יותר, ואם השמירה לא עבדה עבורם, אני לא יודע. יכול להיות מפני שיהודים דואגים ליהודים בארץ ישראל. זה יכול להיות.

היה דבר בארץ ישראל, מתעניין שאר גליות ישראל עליהם, מתענים כל היהודים בגלות על... להסיר את הגזירה מארץ ישראל.

שיירות — הבנת ההדבקה

דובר 2: היה דבר במדינה, אם יש דבר באיזו מדינה שהיא, ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת, אם יש דבר בעיר, אבל זו עיר שהולכים ובאים ממנה למקומות אחרים, **שתי מתענות**, צריכים שניהם להתענות, גם המדינה וגם המדינה האחרת שהולכים הרבה לשם. **אף על פי שאין זו רחוקה מזו**, מפני שהשיירות באות והולכות, נראה שחז"ל הבינו היטב שזה אומר דבר, שהאנשים הם אלה שנושאים את הדבר. ואם כבר יש במקום אחד, אנחנו כבר חוששים שיעבירו את זה וכדומה.

מעשה שאמרנו לשמואל שבבי חוזאי יש דבר, עשה תענית. נראה שבי חוזאי הוא מקום. שמואל גר בנהרדעא, העיר הסמוכה היא בי חוזאי. אז הוא אמר ששכיחות השיירות יכולה להביא את זה לשם.

נגרי כתוב, אני לא יודע, כתוב בגמרא. בכל אופן.

אז זה הלכות, עד כאן הלכות דבר. יפה מאוד.

הלכה ה: חיה רעה — משולחת

דובר 2: הדבר הבא שעמד חיה רעה. אומר הרמב"ם כך: לחיה רעה יש יותר כללים. וכך: **אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיא משולחת.**

דובר 1: כשהיא משולחת. משולחת? מה זה אומר משולחת?

דובר 2: משלחת מלאכי רעים?

דובר 1: אה, מלאכי רעים. כשהיא נשלחת. זה אומר, לא הסדר הרגיל שאם נכנסים ליד הדוב יקרה משהו. אלא כשהיא נשלחת, זה אומר שיש משהו סימן מן השמים, שהורידו את הדבר הרגיל שבעלי חיים מפחדים מאנשים, משהו קרה שינוי. לא צריך לומר את המילה סימן מן השמים, אבל משולחת אומר משהו מטורף. זה לא הנורמלי...

דובר 2: זה אומר, אני חושב שזה בא מהלשון של **"ושלחתי בכם חיה רעה"**. זו לשון, אני אשלח. **"ושלח את בעירה"** כתוב גם. זו לשון של אולי להסית.

הלכה ב (המשך) — ארבע רמות של "משלחת"

זה אומר, לא הסדר הרגיל שאם נכנסים ליד הדוב יקרה משהו, אלא כשהיא נשלחת. זה אומר שיש משהו סימן מן השמים שהורידו את הדבר הרגיל שבעלי חיים מפחדים מאנשים. משהו קרה שינוי. לא צריך לומר את המילה "סימן מן השמים", אבל "משלחת" אומר משהו מטורף. זה לא הנורמלי.

מה זה אומר? אני חושב שזה בא מהלשון **"ושלחתי בכם חיה רעה"**. זו לשון, אני אשלח. **"ושלח את בעירה"** כתוב גם. זו לשון של אולי להסית בהמה, או איכשהו לגרום לבהמה, שהחיה תעשה משהו, נקרא שליח, אני לא יודע.

על כל פנים, במשנה זה נקרא "משלחת". מה זה אומר "משלחת"? הם יודעים שזה לא נורמלי.

רמא 1: בעיר ביום

כיצד? אומר הרמב"ם כך: **"נראתה בעיר ביום"**, אם רואים בעיר, בתוך העיר, ביום, שבדרך כלל יש להם פחד מאנשים, רואים פתאום חיות באות לעיר ביום, **"הרי זו משלחת"**. זה אומר "משלחת". זה אומר שקרה משהו שינוי שבעלי החיים אין להם יותר פחד מאנשים.

כן, כשה"נראו כל עמי הארץ... ונראו ממך". מה הלשון? שכשאנשים הם ישרים, בעלי החיים מפחדים מהם, וכשלא, נו, מה אגיד לך? בסדר.

רמא 2: בשדה ביום

"נראתה בשדה ביום", אבל אם רואים אותה בשדה, ששם זה מקום שמסתובבים יותר... יש שלוש רמות. בעיר לא שייך בעל חי בכלל. בשדה קורה לפעמים. ובאגם, אגם זה מקום שיש מים, יש אקו-סיסטם טוב לבעלי חיים, שם זה נורמלי שיהיו בעלי חיים.

אז כך: בעיר, ביום, אפילו אחד זה כבר נקרא "משלחת". בשדה, בשדה, ששם קורים לפעמים בעלי חיים, אז אם זה קורה יותר מהנורמלי, **"אם ראתה שני בני אדם ולא ברחו מפניהם"**. בדרך כלל, בשדה, אם בעל חי רואה ששני אנשים — שני אנשים יכולים להיות חזקים יותר מחיה אחת — אבל, החיה רואה שני אנשים ולא ברחו מהם, **"הרי זו משלחת"**. זה גם סימן שיש "משלחת".

רמא 3: שדה הסמוכה לאגם

"ואם היתה שדה סמוכה לאגם", אם השדה ממש ליד המקום שבו נמצאים בעלי החיים, אז מתי זה נקרא שלוחה? גם הוא צריך להיות יותר, בעל החי צריך להעז יותר מהנורמלי. אז מה? **ורצה אחריו**. בדרך כלל הוא לא רץ אחרי אנשים. אפילו כשזה ליד אגם, אין לו כל כך אומץ לרוץ אחרי אנשים. אם רואים פתאום שבעלי החיים קיבלו אומץ שהם רצים אחרי אנשים, **הרי זה משולחת**.

לא רצה אחריו, ראינו בחיות ליד שדה הסמוכה לאגם, אבל היא לא רצה אחריהם. כן. אז מכיוון שזו שדה הסמוכה לאגם, זה עדיין נורמלי. זו השדה הסמוכה לאגם.

יש ארבע רמות: עיר, השדה, השדה הסמוכה לאגם, ואחר כך האגם עצמו.

רמא 4: באגם

ומוסיף, **באגם**, אבל אם בעל החי נמצא באגם, שם זה המקום שבו בעלי החיים שייכים, אז אפילו **רצה אחריו**, אפילו אם הוא רץ אחרי האדם, **אינו משולחת**, זה לא נקרא משולחת, כי שם זה המקום הטבעי של בעל החי, שם הוא מגרש את מי שנכנס.

אלא אם כן טרפו שניהם ואכלו אחד מהם. באגם כבר יש יותר... לא, קצת יותר פראי. **אינו משולחת**, אלא אם הוא עשה ממש דברים נוראים כאלה שהוא תפס שני אנשים, ואחד מהם הוא אכל. זה אומר, אחד הוא סתם פגע בו ואחד הוא אכל, אז זו כבר צרה גדולה. למה? כי זה כבר לא הסדר, אפילו באגם.

אבל אם אכלו שניהם באגם, אינו משולחת, אלא הוא היה רעב, וזהו מקומו. זה המקום שלו, והוא היה רעב, מותר לו, הוא אכל כי הוא רעב, זה לא משולחת. אם הוא סתם פגע באנשים בשביל הכסף, סתם כדי להתעסק, אז זה סימן שזה משולחת. הוא טרף אדם אפילו שהוא לא אכל, אז משהו לא בסדר.

חידוש: "משולחת" זה לא על גודל הטרגדיה

זה באגם. עכשיו, אותו דבר. רואים כאן מאוד חזק שזה לא על כמה גדולה הטרגדיה, אלא כמה, איזה שינוי מטבע של עולם זה.

קשר לפרק הקודם – "מקרה" ותשובה

זה כל מה שהאנשים הפשוטים חושבים, זה הפירוש של הרמב"ם בפרק הקודם, שזה מקרה. הוא אומר, זה לא מהקב"ה שאדם, זה לא נגזר מן השמים? כן, זה לא. זה אומר, זו גזירה מן השמים. זה אומר, אתה הלכת למקום של חיה, בפעם הבאה, תהיה זהיר. התשובה שלך, לא, אתה גם צריך לעשות תשובה. התשובה שלך היא לא ללכת אצל החיות.

אבל כשאתה לא עשית שום דבר אחר, התשובה צריכה להיות קצת תשובה גדולה יותר, כי זה לא ברור. זה חשבנו, שיכול להיות שזה לא פשוט שלא צריך לעשות תשובה. בוודאי צריך לעשות תשובה על ללכת למקום חיות, כמו שאתה אומר, אבל זה יודע כל אחד, זה לא צריך לומר.

התענית עושים אולי על דבר שלא ברור לכל אחד מה גורם לבעיה, כי לא יודעים. אבל רואים שמשוהו מטרור, משוהו מעורר, משהו לא נורמלי. ממילא צריך לחפש משהו, לברר מה אתה עושה לא בסדר.

כן, אם אדם נכשל בעבירה מסוימת שהוא יודע, אני יודע שזה היה מהרהר ביום הוא בא לעבירה, הוא צריך לעשות תשובה על הדבר הספציפי הזה. אם הוא נכשל בעבירה שהיתה עבירה אחרת, הוא צריך להיות פחות בכעס. כשיש דברים שהוא לא יכול לתלות על דבר מסוים, הוא צריך תשובה כללית.

יש גם דבר דומה, הוא צריך אז גם לברר מה הבעיה, אבל לא יודעים. לכן אתה רואה שזה הגיע כל כך, שזה תורה לאדם, ביום, מים, לפי הסדר הלא נורמלי, משהו עשו לא בסדר. יכול להיות שמגלים בתעניות שכן בנו את העיר לא בסדר, או צריך לתת לאכול לחיות, אני לא יודע, משהו צריך לעשות.

בתים הבנויים במדבר – "הוא בא בגבול לה"

אחר כך הולכים לראות עוד דומה, הדבר, שכשזה פשוט שלא היה אפשר, הלאה, אומר הרמב"ם כך: **בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות**, בתים שבנויים במדבר או במקומות שוממים, אז **הואיל והם מקום גדידי חיה**. יפה מאוד. כך כתוב שם בפסוק, הקב"ה אומר אני לא אגרש את הגויים בבת אחת, כי אז יבואו בעלי חיים. אלא **מעט מעט אגרשנו מן הארץ**.

אז, מקום שהוא ריק, זה הדבר הנורמלי שיהיו שם חיות. **והיה מקום גדידה חיה. ומעשה לגג ונטל תינוק מאריסה**, הוא צריך לעשות דבר ממש מטרור. אם הוא ממש עלה על גג ותפס ילד מהעריסה, אז זה אפילו לפי הסטנדרטים עדיין לא צפוי, אז צריך כבר על זה לגזור תענית. חס ושלום לא תגיע למצב כזה, **אינו משולחת**.

זה אומר שזה לא... איך זה נעשה? חיה רעה משולחת? **אלה בני אדם הם שתקנו בעצמם ובאו למקום החיות**. אלה האנשים עצמם שהכניסו את עצמם לסכנה ובאו למקום החיות. זו בחינה כמו **הוא בא בגבול לה**. זו האשמה שלך. אתה הלכת אל החיות, לא החיות באות אליך.

כך כתוב בפסוק, **כי יפול הנופל ממנו**, הצרה שתקרה מהנפילה מהגג היא ממנו מהלא שים את המעקה. כך מפרשים זאת שם הראשונים. זה אומר, לא צריך לחפש למה אדם נפל מהגג, כי לא ענה אמן יהא שמיה רבא, כי זה לא נקרא מכה. בסדר, טוב.

הלכה על רמש הארץ ורמש העוף

זה חיות. מה קורה שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף, רמשים קטנים יותר, **ששולחו והזיקו**, שנשלחו והזיקו? **כגון**, זה בא שליח, שליחות של... אה, באידיש, שליח זה שליחות. שליח אומר לשלוח, שליח זה שליחות. יש מילה טובה באידיש. שליחות של **נחשים ועקרבים**, ואין צריך לומר **צרעה** ו**יתושין וכיוצא בהן**, אין מתעניין עליהן ולא מתריעין.

למה? כן, למה? אני לא יודע. אבל **זועקין בלחש**. זועקין כן, אבל לא מתריעין. למה? בכל מקרה, זה נורמלי בכל מקום. נחשים ועקרבים, מיני דברים כאלה? אפילו אם זה שליח? אני לא יודע. למה הוא אומר גם רמש הארץ? צריך לבדוק אם זה מקום שזה תכופ, שזה נורמלי, שאנחנו יכולים לצפות רמש. למה עושים גדר נוסף בין רמש לחיות אחרות? נראה שיש כאן משהו יותר.

השגת הראב"ד

אז, הראב"ד הקדוש לא הבין. אומר הראב"ד, **אם היו נושכים וממיתים, אפילו צרעה ויתושין וכיוצא בהן, כולם שליחי המקום הן**. הראב"ד פירש שליחים שהקב"ה שולח. אומר הראב"ד, מה ההבדל?

אולי הראב"ד הבין שאם זה לא כל כך מסוכן, אז לא צריך להתריע. אבל מה הפשט של הראב"ד? הרי אומרים שם, **הנחש כרוך על עקבו**, מדברים כשזה בכלל לא מסוכן, אז צריך להמשיך להתפלל.

תירוץ המגיד משנה

אז, כתוב בבבליא, אבל, כך כתוב בבבליא. אה, אז המגיד משנה אומר אחרת. **הטעם שאין מתעניין, לפי שאדם יכול להורגן ולהשמר מהן**. לומדים שבת למשל, שמותר להרוג כשרואים חיה רעה. חיה רעה אומר נמר, דוב, אני לא יודע.

קושיא על המגיד משנה

כי אז אין הבדל בין חיה לרמש. הוא צריך לומר כלל. אם זו חיה שאתה לא יכול להתמודד איתה, אז זה בגדר. זה הפירוש. כל, הרי למדנו, הרמב"ם לא אומר כללים לעולם. אז זו הקושיא מהקושיא. כך כתוב בבבליא. הברייאא כתובה, בסדר.

ביאור: ההבדל בין חיות לרמשים

נראה כאן שיש לזה קשר. יש שני סוגי קטגוריות, אבל לפי מה שמבינים זה לא שני סוגי קטגוריות. כל החיות, אם זה זאב, זה לפעמים מסוכן. אם זה אריה, זה תמיד מסוכן. זאב, כשזה משולחת, כשזה לא מסוכן, או שזה נורמלי, אתה הולך לספארי וקופץ עליך אריה, אז אתה לא הולך בלילה לספארי. באופן שזה מסוכן.

כשזה משולחת, משהו מצב מטרור? קרה משהו? אני מתכוון, דיברתי קודם כשהם למדו. אני לא מבין בדיוק מה זה אומר. מעולם לא שמעתי שקרתה מגפה כלשהי שחיות משולחות. חיפשתי אפילו בחדשות, מעולם לא שמעתי על דבר כזה. אין, אין, באיזו מדינות רחוקות, משהו... כשיש, אנשים גרים במקומות שמסתובבות חיות, צריך להיות זהיר. לא שמעתי, אבל יש מצב כזה נראה.

אני מתכוון, אני זוכר כן דבר כזה, שהיה שינוי באקו-סיסטם, יודע? השמידו משהו מסוים שחיות אחרות היו אוכלות, הם משתגעים, הם יוצאים מהגבול הרגיל שלהם, והם עושים דברים שהם לא עושים בדרך כלל. בסדר, אז בוא נגיד, אני מתאר לעצמי שיש דבר כזה, כתוב כאן בידי, לא שמעתי, אבל אם

תמיד טוב לעשות זעקה, תפילה. מתענים ומתריעין זה משהו ששומרים למיוחד, לא לזלזל בזה.

נכון, כי אולי זה באמת פועל משהו. טוב מאוד.

הלכה: שדפון וירקון

טוב, הלאה. **על השדפון ועל הירקון.** שדפון פירושו מוכה, כן, שדיפת קדים. כשבא רוח או באים דברים שמכים את התבואה. ועל הירקון, או איזו מחלה אחרת שגורמת לתבואה להיות צהובה. **משיתחיל בתבואה, מאימתי רואים שזה מתחיל, מתחילים לצעוק. אפילו, אומר הרמב"ם, אפילו לא התחיל אלא במקום קטן כפי תנור.** אה, זה השיעור שלמדנו בהלכות שבת, אחד השיעורים הקטנים. כן, אה, כן, טוב מאוד. אתה זוכר שאני הולך לומר דבר תורה. כן, כפי תנור, כן. **גוזרין עליו תענית ומתריעין.**

דיגרסיה: זמנים מודרניים ועצירת גשמים

אני חושב שכל הדברים האלה בוודאי בזמנים מודרניים כשיש מערכות שלמות איך לטפל בזה, כנראה ההלכות שונות. אני אומר, זה קצת מעניין אותי. אני יודע שבארץ ישראל עושים עדיין היום, אני רואה שהעדה החרדית מפרסמת שיש עצירת גשמים. אבל אני לא יודע אם עם המציאות המודרנית, שיש שנה שיש פחות גשם, מייבאים הרבה תבואה. אני לא יודע אם יש לזה אותם גדרים כמו עצירת גשמים. זה לא מזיק לעשות קול קורא, אבל אני אומר, זה כנראה צריך להיות קשור למציאות על ה... תלוי איך בארץ ישראל זה, ובמקומות אחרים זה לא.

הלכה: מפולת — כשקירות נופלים

טוב, הלאה. **על המפולת, כיצד?** מה פירוש מפולת? זה פשוט, אתה יודע שכל הרבנים מבינים, לא מתנהגים לעשות כל... עושים את הענין, אלה כולם דוגמאות שהיו בזמנם איך זה. כן, מה שאני מתכוון לומר, שבזמנים מודרניים למשל, זה שכל אחד צריך לעשות חתונה בשמונים אלף דולר, זו בעיה הרבה יותר גדולה מאשר שלא בא גשם בזמן. כן, מיד נראה על המזונות. כן, בסדר. רגע, נדבר על זה בעוד רגע. עכשיו אנחנו במפולת.

על המפולת, כיצד? מפולת פירושה כמו "מי שנפל עליו מפולת", שדברים, בתים קורסים. אומר הרמב"ם כך: **הרגישו בעיר מפולת כתלים בריאים, קירות בריאים וחזקים נופלים.** בריאים פירושו כאן חזק, כן? אפילו בריא שפירושו בריא, במקור פירושו חזק או שמן. בריא זה לא בעיקר לשון בריא, כן, חלום יוסף, נו, פרה בריאה. וגם אחר כך בשבילים כתוב "שבילים בריאות ויפות". בריאות וטובות. כן, קירות חזקים נופלים.

לא קירות שהם על יד הנהר. אם זה בנוי ליד הנהר, זה נורמלי שבא פעם שיטפון והקירות נופלים פנימה. אבל אם זה לא כך, ליד הנהר האדמה שם יותר רטובה. **אבל כשזה לא על יד הנהר, הרי זו צרה,** זו איזו צרה מיוחדת, שזה דבר מיוחד שלא היה צריך לקרות, זה בא בגלל עבירות. **מתעניין ומתריעין עליה,** אז צריכים לצום ולהתריע.

הלכה: רעש (רעידת אדמה) ורוחות (סערות)

וכן, על הרעש, אני חושב שרעש פירושו רעידת אדמה שעושה רעש. מעניין, הרעש הוא רק תופעת לוואי קטנה. ככה קוראים לזה? לפעמים זה כן עושה רעש, לא תמיד, תלוי. לא, אני אומר אפילו אם זה כן עושה רעש, הרעש הוא לא הבעיה. הבעיה היא רעידת האדמה, לא הרעש. בסדר, לכן קוראים לזה באמת כזה... במשנה זה תמיד נקרא רעש. בתהלים יש "המבטט לארץ ותקע", זה נקרא רעידה, רעד.

ועל הרוחות, או באות רוחות גדולות, **שהן מפילים הבניין והורגים,** הן מפילות בניינים והורגות, **וגם מתעניין ומתריעין עליהם.** יש איזו תקופה שיש סערות גדולות, או האדמה בדרך כלל לא רועדת פעם אחת, אבל יש דבר כזה שנעשה קבוצה פתאום. יש אחר כך יותר תכופ? כן, יש דבר כזה. כי אולי התכוונו שיש דבר כזה. כן, היה כן. לא, אני אומר, בדרך כלל זה לא קרה פעם אחת, זה לא קורה מחר אותו דבר. זה לא דבר, כל הדברים מקומות שבאותו פרק זמן קרו כמה רעידות אדמה.

הלכה: חולאים — אסכרה, חיכוך לח, חיכוך יבש

יש דבר כזה, זה אומר, כשזה מצב מטורף, כל הזאבים תמיד יש יערות, אבל בדרך כלל הם בורחים מאנשים, פתאום הוא רץ אחרי האנשים, זה צרות.

מה שאין כן נחש למשל, נחש הוא תמיד מסוכן, הוא לא יודע מה לעשות עם אנשים, תמיד קורה שהנחשים רצים אחרי אנשים, אבל אז אפילו אם זה כך זה יותר קל לתת עצה, זו לא צרה כזו כמו כשהזאבים השתגעו. וממילא, מתענים אכן, זה אומר לא מתענים, אבל מתפללים, זו רמה קטנה יותר. אפשר להבין.

דיגרסיה: רבי חנינא בן דוסא

לא הנחש ממית אלא החטא ממית. לא, זה רק רבי חנינא בן דוסא, שהוא החזיק מדרגה גבוהה, הוא יהודי חסידי, הוא החזיק שזה תמיד השגחה פרטית.

הלכה: נחשים — המשך הדיון

תמיד קורה שהנחשים רצים אחרי אנשים, אבל אז, אפילו אם זה כך, יותר קל לתת עצה, זו לא צרה כזו כמו כשהזאבים השתגעו. וממילא, מתענים אכן, זה אומר, לא מתענים, אבל מתפללים. זו רמה קטנה יותר. אפשר להבין.

חידוש: "לא הנחש ממית אלא החטא ממית" — רק לרבי חנינא בן דוסא

"לא הנחש ממית אלא החטא ממית". לא, זה רק רבי חנינא בן דוסא, שהחזיק מדרגה גבוהה, הוא יהודי חסידי, הוא החזיק שזה תמיד השגחה פרטית. אבל אנחנו הולכים כאן עם השיטה שלא הכל השגחה פרטית, אלא כשזה דבר מיוחד. לא, ההלכות הולכות כאן עם זה. לא מתענים סתם כי יש צרה מן השמים, מתענים כשזה מצב מיוחד שאפשר לשנות.

הבדל בין יחיד לציבור

שוב, לא חייבים ללמוד כך פשט. אפשר לעשות הבדל שאדם יכול בעצמו כל הזמן לראות השגחה ולהתפלל. כאן מדברים על צרה ציבורית צריכה להיות דבר יוצא דופן כזה, משהו שמביא את תשומת לב העולם. מי שחי עם הקב"ה חי, הוא רואה כל הזמן רמזים, זה דבר אחר.

הלכה: ארבה, חסיל, גובאי ותגבים

בסדר, הלאה למדנו שהדבר הבא היה שני מיני ארבה, ארבה וחסיל.

הוא אומר שחגבים זה גדר בפני עצמו. חגבים לא עושים אסון כזה, כי הוא מונה אותם... אה, אה, אה, על הארבה ועל החסיל, שני מיני ארבה.

חסיל, אומר הוא, חסיל זה שם של מין ארבה, שנקרא כך על שם... כי הוא מחסל, הוא מחסל את כל מה שבא בדרכו. יש הרבה יותר חגבים אגרסיביים, יש פחות.

אז אפילו לא נראה מהם, אפילו לא רואים אלא כנף אחד, רק כנף אחד, חתיכה אחת של ארבה, בכל ארץ ישראל, מתעניין ומתריעין עליהם, כי זו לא בשורה טובה. זה אומר שרואים עכשיו אחד, זה אומר שהוא יתחיל להטיל ביצים, ועוד קצת יהיה כל סדר. כך הסדר. באה הדיינס, אחר כך באה כל מיליון.

ועל הגובאי, אותו דבר, מין ארבה שנקרא גובאי, **אז גם מתעניין בכל שהוא,** גם אותו שיעור. למה הרמב"ם חילק אותם, כן.

חגבים — רמה קטנה יותר

אבל החגב, חגבים, הם לא משמידים את כל התבואה. הם אוכלים, זה אולי לא נעים, אבל זה לא הרמה. ומתעניין עליו ולא מתריעין, אלא זועקין בלבד. הם עושים נזק, אבל הם לא עושים נזק כל כך גדול. טוב מאוד.

חידוש: שלא לזלזל בתעניות ותרועות

זה מעניין, רואים כאן גם שזה לא דבר טוב לצעוק חזק מדי. אם עושים כל יום עצרת התעוררות, זה מאבד מהכוח. לכן את המתענים ומתריעין שומרים למצבים חשובים מאוד. זעקה מותר, כי הקב"ה אומר "יפה זעקה לחולה",

שבעה עשרה בששה. המחיר יורד בארבעים אחוז. הוא צריך לגבות, במקום לגבות מה שהיה גובה בשש, גובה עכשיו בעשר. להפך, מה שהיה גובה בשש, צריך עכשיו לגבות בעשר. הוא היה מקבל מאה דולר על עשרה חתיכות כלי פשתן, עכשיו מקבל רק מאה דולר על שש עשרה. או דרך אחרת לומר את אותו דבר היא שדברים של מאה דולר עולים רק שישים דולר. **ואחר כך ימצאו לוקח,** רק אחר כך ימצא קונה. **הרי זה צרות ציבור, ומתריעין עליה,** ועל זה אפילו זועקין עליה בשבת.

דיון: פרנסה ושבת

דובר 2:

וכל ברכה דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליא, בשבת כותבים פרנסה. אני לא יודע.

דובר 1:

לא, לא, אמרתי. לא להיות עם כסף זה הדבר הכי גרוע. יהודים אין להם פרנסה, זה הדבר הכי גרוע, אפילו בשבת.

דובר 2:

קשה להבין, כי מדברים כאן גם שעושים ארבעים אחוז פחות, אף אחד עדיין לא הולך למות מרעב.

דובר 1:

לא, לא. זה אומר שכן הולכים למות מרעב.

דובר 2:

לא הולכים למות מרעב. אם ארבעים אחוז פחות כסף גורם ליהודים למות מרעב.

דובר 1:

מאה אחוז. אמת, אם הסוחרים הולכים לעשות ארבעים אחוז פחות, המלמדים בכלל יקבלו שבעים אחוז פחות, ובחור הכולל תשעים אחוז פחות. בקיצור, מזונות. פרנסה היא בעיה רצינית. מעניין.

אבל זה גם מעניין, כי שבת עצמה יש "לוה עלי ואני פורע". בשבת לא צריכים לדאוג לגבי כסף.

דובר 2:

נו, זה סגולות טובות, אבל למעשה כשיש צרה צריכים להישאר. כך כתוב כאן. כן.

הלכה: על המטר – רוב גשמים

דובר 1:

הלאה, אומרת הגמרא הלאה, **"על המטר כיצד"**. הלאה כתוב, לומדים מטר. אז מה פירוש מטר? זה מעניין. אני חושב שהלשון כאן כל הזמן... מזונות פירושו כשיש יותר מדי מזונות. מטר פירושו כשיש יותר מדי מטר.

דובר 2:

מזונות לא פירושו אוכל. מזונות פירושו כאן פרנסה.

דובר 1:

הוא מתכוון לפירוש. קודם היה כתוב כשאין. אבל כאן, מזונות פירושו שיש יותר מדי מזונות. מטר גם פירושו שיש יותר מדי מטר.

דובר 2:

לא כתוב שיש יותר מדי.

דובר 1:

כאילו זה כאן **"הרי שרבו עליהם גשמים"**. גם, **"הזולו דברים של סחורה"**, הוא עכשיו תקוע עם הרבה כלי פשתן. זה תמיד מה שקורה. ההיצע והביקוש הוא מול ההיצע. יש הרבה היצע. על המטר זה עודף של מטר. כגון, הוא מסביר, **"הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצירו להם"**. יש יותר מדי גשם, והגשם הולך להביא צרות.

הלאה, אחרת מדבר שמתים, זו מחלה שעדיין לא מתים. אפשר למות. כגון **אסכרה...** אה, רואה בבירור, חולים זה, החילוק שאמרתי קודם בין דבר וחולה כתוב בפירוש, כי חולה פירושו שרואים שהציבור נעשה חולה, וזה סוג מחלה שאפשר להיות חולה. יודעים מה מתים, אי אפשר להיות חולה, אפשר למות, אבל אפשר למות.

וכגון אסכרה... אסכרה היא איזה סוג דלקת ריאות או מה? איזו מחלה בגרון. כך כתוב ברש"י בתלמודי רבי עקיבא. אוי, חרחור. מה פירושו? חרחור אומר שזה חום. אולי זה לא חלש יותר מדבר.

קושיא מלחם משנה: למה לא שלושה אנשים?

שאל הלחם משנה באמת את הקושיא, למה לא כתוב כאן שצריכים למות שלושה אנשים? אבל התירוץ, כמו שאמרתי, שזה כבר יודעים. השלושה אנשים זה כשלא יודעים. זה התירוץ הפשוט. וכך אומר באמת בית יוסף לגבי אנשים אחרים, בקיצור. כתוב בפירוש, החילוק שאמרתי כתוב בפירוש כאן.

חיכוך לח — כמו שחין פורח

"כי יוצא בה ויש בה מיתה", הרי זה צרות ציבור, **"וגוזרין תענית ומריעין"**, כי רואים שזה משהו מדבק, מתפשטת איזו מחלה.

"וכן חיכוך לח, חיכוך", אומר, זה פצע, פצע, נו, איך קוראים לזה במכות, נו? שחין, שחין כזה. **"והוא לח"**, מה זה לח? זה רטוב. יש להם פצעים כאלה. זה... בסדר. לא פצע יבש, אלא פצע רטוב. **"הרי זה כשחין פורח"**, זה משהו שנקרא כמו שחין פורח, שמתפשט, **"ואם פשט ברוב הציבור מתעניין ומריעין עליו"**.

על זה לא כתוב שאפשר למות מזה. נראה שאפילו בלי מיתה זו צרה גדולה מספיק. לא, אולי שחין פורח זה סוג דבר שיודעים שאפשר למות. לא, אבל כתוב **"ואם פשט ברוב הציבור"**. נראה שכאן הדבר, כי זה לכד, שזה מאוד חזק... יש שני מיני דברים: יש כשזה קצת מדבק, אבל אנשים מתים בהמוניהם, וכאן, אף אחד לא הולך למות, אבל כל אחד הולך להידבק בזה, זו צרה גדולה מספיק. לא, אולי **"ואם פשט ברוב הציבור"** אחד ימות. ציבור גדול, נניח, אדם אחד שהוא משהו חלש, מערכת חיסון יותר חלשה וכו' וכו'.

חיכוך יבש — רק זעקה

"אבל חיכוך יבש", אבל כשבא גרד, אבל זה לא דבר רטוב, זה לא... אה, חיכוך זה גרד, טוב מאוד. כן. זה יבש, סתם פצע, **"צעקו עליו לבד"**, אז צריכים סתם להתפלל.

לא ראיתי על מה כתוב לא לצעוק גם. לצעוק זה תמיד, כשבאה כל צרה, קודם להתפלל. כתוב כן לצעוק, צריכים לעשות תפקיד לצעוק, פירושו להתפלל, כל הדברים צריכים להתפלל. כן, בסדר, אבל יכול להיות שיש כן דברים, מה שלא כתוב כאן, אפילו פחות מזה. אבל אפשר תמיד לא... משהו שכואב לך, תצעק על זה. אבל מי אומר את היחיד?

הלכה: מזונות — כשסחורה נעשית זולה מדי

על המזונות, כשיש צרה עם המזונות, כיצד? הוא מסביר, **"הרי שהזולו דברים של סחורה"**. כיצד כאן פירושו תמיד כמו שיעור, נכון? משהו כזה. מזונות יכולים להיות שני דברים שזו טרגדיה. יכולה להיות יוקר גדול או זולות גדולה. כאן לא כתוב על יוקר, כתוב רק ההפך, כשדברים נעשו זולים מאוד. כי יוקר כבר כלול במה שדיברנו קודם, שדפון וירקון כבר פשט כשיש מעט פירות, אז נעשה יוקר גדול. מזונות פירושו שאתה לא יכול למכור. זה עודף או רוב. הצרה כאן היא לא חוסר מזונות, אלא ריבוי מזונות, ואין לך מה לעשות איתם. זה זול מדי, אי אפשר להרוויח כסף.

כגון, הוא מונה את דברים של סחורה, שרוב חיי אנשי אותה העיר מהן. הביטקוין ירד מאוד חזק. כגון כלי פשתן בבבל. שם עוסקים הרבה בכלי פשתן. הציבור, בזמן הגמרא, זה היה המסחר של היהודים. או, מעניין, פשתן גדל הרבה בבבל, נראה שזה היה העסק. כן. זה לא חייב להיות... או יין ושמן בארץ ישראל. כן, זה אנחנו יודעים, בארץ ישראל יש הרבה מאוד יין ושמן. ונתמעט המשא ומתן, ואין יותר עסק, עד שיצטרך התגר למכור

דובר 2:

אז כבר לא ממשיכים. כשזה מאוחר מדי, כשזה מאוחר מדי לא מתפללים כבר. מתפללים, לא עושים מתעניין וזועקין. על דברים אחרים, כן.

דיון: מתעניין וזועקין לעומת מתריעין**דובר 2:**

לא כתוב רק מתעניין ומתריעין, אלא מתעניין וזועקין. למה?

דובר 1:

מאוחר יותר הולכת להיות הסוגיה הגדולה יותר, כן נראה שתוקעים בשופרות.

הלכה: זמן סוכות – למלאות הבורות**דובר 1:**

וכן אם הגיע זמן, אז הוא מונה שלושה דברים. הוא מנה חורף, אולי סוף חורף כשהתבואה צריכה לגדול, אביב כשהאילנות גדלים, ועכשיו כשזה סוכות. ולא ירדו גשמים כדי למלאות מהן הבורות והשיחין והמערות, בדרך כלל בחורף לא יורד גשם, אז צריכים שהבורות יתמלאו במים לחורף, וזה צריך כבר לקרות בזמן סוכות, הרי אלו מתעניין עד שירדו גשמים הראויין לבורות.

הלכה: אין להם מים לשתות

עוד, אם אין להם מים לשתות, אם אין להם מים לשתות, אז מתעניין וזועקין בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות, אפילו בימות החמה, בכל זמן. אפילו כשאז לא יירד גשם בזמן הקרוב, אבל יש כל כך מעט מים בעיר לשתות, זו צרה גדולה.

הלכה: מכת בצורת – פסקו הגשמים ארבעים יום

פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום בימות הגשמים, בזמן שאנו מצפים לגשם, כשזה בחורף, והפסיק לרדת גשם, לגמרי ארבעים יום אין גשם, זה נקרא מכת בצורת, ומתעניין וזועקין עד שירדו הגשמים. או, שוב אותו דבר, עד שיעבור זמנם. כלומר עוד, כלומר אפילו כבר ירד גשם, אין זו עצירת גשמים, אבל זו מכה חדשה, זו מכת בצורת. בצורת פירושה לא גשם בעצם, אבל זו לא עצירת גשמים כי כן ירד גשם, אבל בינתיים ארבעים יום שלמים ריקים, אז עוד פירושו שצריך לצום, ומתעניין וזועקין.

דיון: מדוע לא מתריעין?**דובר 2:**

מדוע הוא שכח מהמתריעין כאן?

דובר 1:

אני באמת לא יודע. בכמה דברים לא נאמר מתריעין, אבל יכול להיות שבהמשך, כשהוא הולך לדבר על תענית מטר, בא עוד כל...

דובר 2:

נכון, אבל אולי זה בדיוק החילוק, כי זה לא עיקר תענית גשמים, שאז בוודאי כן מתריעין. זה משהו כזה צדדי...

דובר 1:

אה אז עכשיו. בסדר.

עד כאן פרק ב'.

אני לא מסכים עם הפירוש שלך, כי בוא נאמר יותר ברור. יש דבר שנקרא צרות מטר. יש שני סוגים של זה. עכשיו, הדבר המעניין הוא כך: מטר... רב, אתה הולך ללמוד בפרק הבא את כל הפרטים של מעט מדי. כאן לומדים רק... יש מילים אחרות. בוא נאמר יותר ברור, אני אעשה ברור. יש דבר כזה שבדרך כלל בארץ ישראל, עכשיו תקשיב, כמו שהמשנה התחילה, יש דבר כזה שיש תקופה שצריך להתחיל לרדת גשם. אם לא מתחיל, זה נקרא עצירת גשמים. אבל עכשיו, לפני כן, מדברים על בעיות אחרות של מטר. או שירד מעט מדי, או אפילו לא. התחיל, אבל נעצר, וכדומה. זה הולכים ללמוד איפשהו.

"על המטר כיצד", אומר, "הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצירו להם". יש יותר מדי גשם, וזה הולך לעשות צרות לאנשים. "הרי אלו מתריעין עליהם, שאין לך צרה יתירה מזו". לא יכולה להיות צרה גדולה יותר מזו. "שהבתים נופלים", הבתים נופלים, כן, כי האדמה נעשית מאוד... או כי סתם ריבוי הגשם שובר את הבתים, או הבתים נופלים כי היסוד קרס, כן. אם עושים בתים מחומר חלש, מקש, מה שזה לא יהיה. "ונמצאו בתים קבריהם", אנשים נקברים חלילה בבתיהם. כן.

חילוק בין ארץ ישראל ובבל

אבל זה בבבל ובחוץ לארץ, אבל בארץ ישראל מתפללים על רוב הגשמים, ואפילו לא מתפללים כי יש יותר מדי גשם. למה? לפי שהיא ארץ הרים, זו ארץ של הרים, של הר, ממילא רוב האנשים גרים על הר, וזה ירד לעמקים. אני מניח שזה באמת לא כדאי לגור בעמק, ב... "כי בתיהם בנויים באבנים", זה מתאים מאוד לפסוקים שם בואתחנן, כן, "ארץ אשר אבניה ברזל", "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם", לא כתוב שיש מכול עם אבנים, שיש כל כך הרבה אבנים, "בתיהם בנויים באבנים", לא יקרה כלום מגשם, "ורוב הגשמים טובה להם".

על זה כתוב שם בגמרא שחוני המעגל, שהתחיל יותר מדי גשם, התחיל להתפלל, התפללו על רוב הטובה. שם רואים שכן הייתה בעיה של רוב הגשמים, אבל סכנה זה לא היה. וממילא, לא צריכים על רוב טובה, כי זה טוב, באמת טוב. זה קשה לאנשים כאן מקומית, אבל לתמונה הגדולה יותר זה דבר טוב. גם נראה שבהר צריכים יותר גשם, דווקא כי זה יורד, לא נשאר שם גשם, אז כדי שיהיה שירד הרבה גשם. משא"כ בבבל זו סכנה, צריכים לצום.

הלכה: תבואה שצמחה ונמנע המטר**דובר 1:**

להפך, הדבר האחר של מטר, הצד השני של המשוואה, כשיש מעט מדי. "תבואה שצמחה", כבר התחילה לצמוח, ועכשיו היא צריכה מטר שתגדל טוב, "ונמנע המטר והתחילו הצמחים ליבש", הצמחים מתחילים להתייבש, "הרי אלו מתעניין וזועקין עד שירדו גשמים, או עד שייבשו הצמחים", אם זה כבר התייבש לגמרי, זה נגמר, ולא מתפללים יותר על זה, ולא צמים יותר על הדבר הספציפי הזה.

"וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו בארץ ישראל, שהיה זמן פריחת האילנות שם, ולא ירדו גשמים" – שם קודם דיברו על תבואה, עכשיו מדברים על האילנות. צריכים בשני המקרים מטר. הרי אלו מתעניין וזועקין עד שירדו גשמים הראויין לאילנות או עד שיעבור זמנם. אם עבר הזמן,